CARMEN SYLVA

NEAGOE BASARAB
ȘI MEȘTERUL MANOLE
CARMEN SYLVA ȘI ROMÂNII

DE

*

Studii Publicate în «VOINȚA NAȚIONALĂ»
Februarie 1891 și Aprilie-Maiŭ 1892.

BUCUREȘCĬ

TIPOGRAFIA «VOINȚA NAȚIONALĂ»
4, Strada Academieĭ, 4
1892

www.dacoromanica.ro

CARMEN SYLVA

www.dacoromanica.ro

. . . . . .

Sunt mai mulţi ani de când un amic al meŭ — un om cu care mĕ aseamăn atât de mult în-cât mĕ confund — întâlnindu-mĕ la Sinaia, mĕ întrebă sfiicios:— «Ştiĭ ce am făcut astă-zĭ» ? Din modul cu care mĕ întrebă, avuĭ impresia că a făcut ceva grav de care nu'l ştiam capabil. Simţiĭ o emoţiune adîncă şi o grije foarte serioasă. El se înroşi şi începu să rîdă. Dar rîsul luĭ nervos mĕ nelinişti şi maĭ mult.— «Am fost, 'mĭ zise el, cu glasul tremurând, la Castel..... m'a primit Regina». Era ceva în adevĕr

www.dacoromanica.ro

extraordinar din partea unuĭ om care nu aleargă dupĕ onorurĭ Cuvintele luĭ însă mĕ liniştiră, căcĭ aşa cum începuse, cu un aer misterios, timid şi grav, 'mĭ fulgerase ideea uneĭ nenorociriĭ pe care nu mi-o puteam închipui.— «Prea bine, respunseĭ eŭ, liniştit şi bucuros, te-a primit Regina, éĭ şi, de ce atâta emoţiune?»—«Am cedat prietinilor; I-am trimes încercările mele literare şi I-am cerut o audienţă.» — «In adevĕr, aĭ comis nişte acte de adevĕrată bravură, aĭ bravat întreaga ta vieaţă, îĭ respunseĭ eŭ bătêndu'l pe umerĭ, şi care 'ţĭ sunt impresiile?»

— «Când am ajuns la castel m'a apucat un regret năbuşitor, când am trecut primul prag, o linişte a soldatuluĭ dupe prima salvă, când am veḑut pe Regina mi se părea că visez; era ca o aparițiune, într'o lungă mantie de mătase violetă strânsă la mijloc cu un şunur gros, cu pĕrul fumuriŭ şi învolt, cu o privire

www.dacoromanica.ro

de Sphinx, purtând în frunte o mare stea de diamant. M'a invitat să staŭ pe un scaun; M. Sa s'a aşeḑat aproape de mine. M'a ţinut treĭ cuarturĭ de oră. Impresia cea maĭ curioasă ce I-am produs a fost când, întrebându-mĕ de neam, I-am spus că sunt copil de ţĕran. Impresia cea maĭ adîncă ce mi-a produs a fost când, înainte d'a mĕ congedia, s'a ridicat în picioare şi mi-a ţinut un mic discurs care s'a terminat aşa: «*să ne inspirăm din popor, să'l studiem şi să'l glorificăm, căcĭ de aceea suntem noĭ poeţiĭ Naţiuneĭ!*»

A trecut anĭ d'atuncĭ.

Pe la sfârşitul luĭ Decembrie 1890, mi se pare în seara anuluĭ noŭ, citiĭ amiculuĭ meŭ studiul: «Carmen Sylva, Neagoe Basarab şi Meşterul Manole»; ajungênd la sfârşit, el mĕ privi lung, surîse cu obicĭnuita şi blânda luĭ întristare şi, dând din cap, zise încet, ca şi cum ar fi stat de

www.dacoromanica.ro

vorbă numaĭ cu conştiinţa luĭ : — «*De aceea suntem noĭ poeţiĭ Naţiuniĭ ?*»

In Aprilie anul acesta eram cu dînsul la masa unuĭ doctor în care admirăm, de o potrivă, inima, ştiinţa şi humurul luĭ neîntrecut ; dupĕ masă, la ceaiŭ, scot din buzunar «*Revue des Deux Mondes*» şi încep a le citi «*Vengeance*», «récit de mœurs roumaines», de *Carmen Sylva*. Amicul meŭ de la început era în neastîmpăr ; sudoarea îĭ brobona fruntea ; îşĭ căuta batista pe care nu o găsia, repetând, încet şi dureros: — «Uf! Uf! e rĕŭ, e crud şi fals !» Pe la mijloc amicul meŭ sună ca să'ĭ dea un pahar de apă. Când servitoarea apăru el se intoarse şi, în loc să ceară apă, o întrebă restit : — «De unde eştĭ tu Mario ?» —«De peste Olt, domnule, din Mirila» rĕspunse servitoarea mirată. — «Pe la voĭ se tae opincĭ din spinarea vacilor viĭ ?» — «Ferit'a Dumneḑeŭ, domnule !» rĕspunse

www.dacoromanica.ro

fata nedomirită. — «Pe la voĭ se urăsc oamenii, din neam în neam, cu sutele de anĭ?» — Dar cin' nu se împacă la noĭ, domnule, de postul Paştelui?» —«Pe la voĭ intră popiĭ călărĭ în biserică şi ucid oamenii lîngă altar?

— «Dar cine e luatu'ăla, domnule, care să născocească ast-fel de bazaconiĭ?» rĕspunse Maria îngălbinindu-se. — «Bine Mario, adu'mĭ un pahar cu apă». Şi întorcêndu-se către mine mĕ întrebă repede: — «Dar cum se isprăveşte?» — «Pârvu tae coadele Sandeĭ şi ea, care cu forţa'ĭ erculeană l'ar fi putut zdrobi, se amorezează de Pârvu din acest moment. Fratele Sandeĭ ucide pe Pârvu, măcelărindu'l ca un sălbatec, ear ea aruncă pe frate-sĕŭ în Olt şi înnebuneşte.» — «Şi oare acest lung şir de născocirĭ batjocoritoare pretinde, Regina, că sunt *moravurile poporuluĭ românesc?* Să vĕd titlul.» Amicul meŭ citi, rar şi apăsat: «*récit de mœurs roumaines.*»

www.dacoromanica.ro

— «Destul, dĕstul, ne zise el, cu o profundă mîhnire, astă-zĭ Suveraniĭ, ne maĭ putênd să-şĭ bastoneze popoarele, se încearcă a le face de rîs. *De sigur, Carmen Sylva nicĭ-o-dată n'a fost poetul Naţiuneĭ !*»

Când însă i-am citit analisa celeĭ din urmă lucrărĭ a Regineĭ, «*Bucarest*», din «Les Capitales du Monde», în amicul meŭ desilusia a luat forma uneĭ adevĕrate dureriĭ. Aşa simt poeţiĭ uneĭ Naţiuni : mare şi drept.

Şi câte nu mi-a scăpat din repedea mea analisă, căcĭ broşura completă nu am primit'o de cât către sfârşitul eĭ. In «*Bucarest*» mişună neadevĕrurile de fapt şi apreţierile greşite şi rĕŭ-voitoare.

Câte-va exemple din ceea-ce nu am putut trata în această broşură :

Carmen Sylva în loc d'a enumera palate existente, le uită pentru ca, în locul

www.dacoromanica.ro

lor, să treacă *palatul de justiţie care abia e început şi palatul parlamentului care nu există* (1).

Vorbeşte de *surugiĭ îmbrăcaţi în pele* (2), luând singura haină, *cojocul*, drept toate costumele surugiilor, de şi gravura de la începutul publicaţiuneĭ, representând un surugiŭ, nu are nicĭ un petec de pele, afară firește de aceea a bĭetuluĭ om (3).

Crede că la noĭ caiĭ se înhamă cu sforĭ *legate de orĭ-unde, dupe întîmplare* (4), când de fapt românul are o adevĕrată ştiinţă la cumpănirea hamurilor în raport cu mărimea, iuţeala, numĕrul şi posiţiunea cailor.

Afirmă că *arborĭ la noĭ nu aŭ traiŭ bun*, plantele de Nord perind de soarele torid din Angust şi plantele de Sud de geru-

(1) *Bucarest*, p. 319.
(2) *Bucarest*, p. 304.
(3) *Bucarest*, p. 297.
(4) *Bucarest*, p. 304.

www.dacoromanica.ro

rile din Ianuarie (5). Merii, perii, cireşii, prunii, falnicii noştrii nucí etc., întreaga podoabă şi veselie a bogatelor noastre grădini, nu există pentru Carmen Sylva. Dar codrii noştrii de lemn de construcţie? Nimic nu există. Şi de aceea după Regina *nicăeri nu veţi găsi un parc frumos* în toată România (6). In Muntenia sunt splendori de parcuri. In Moldova aproape nu există proprietar care să nu aibă o grădină de delicioşi pomi roditori şi un parc de mai multe pogoane. Dar să vede că M. Sa nu a visitat nici un domeniu, din vastele, bogatele şi frumoasele domenii, pe cari Românii le-au dăruit Coroanei.

Pînă şi precupeţii ambulanţi sunt falş descrişi. Cine a vĕḑut pe aceia cari vînd portocale, alune, zmochine, lapte şi mieri, purtând *fes roşu*? (7) Regina aşa i-a vĕḑut.

---

(5) *Bucarest*, p. 309.
(6) *Bucarest*, p. 309.
(7) *Bucarest*. p. 305.

www.dacoromanica.ro

Ceĭ maĭ mulţĭ, marea majoritate, a precupeţilor ambulanţĭ sunt deştepţiĭ şi sprinteniĭ oltenĭ şi eĭ poartă căciulĭ saŭ pălăriĭ micĭ ; ceĭ carĭ vînd lapte de regulă aŭ pălăriĭ negre cu borduriĭ marĭ. Nu sunt de cât un numĕr foarte mic de bulgarĭ şi de grecĭ carĭ, din eĭ, poartă fes roşu şi alb, şi aceştia nu vînd de cât covrigĭ şi plăcinte, rahat şi bragă.

Asupra danţurilor noastre eroarea şi apreţierea sunt de o potrivă în copilărie şi in gravitate. *Poporul românesc esprimă totul prin danţ*, afirmă M. Sa, *bărbaţiĭ danţează între dênşiĭ şi femeile între dênsele* (8). De sigur Carmen Sylva, orĭ-ce s'ar zice, nu ne-a cunoscut de loc, în nimic. Româniĭ nu joacă cu veselie de cât cu femeile. Un flăcăŭ şi o fată mare, e regula în horele noastre şi line şi săltăreţe. Afară de horĭ sunt jocurĭ anume când danţează perechĭ pe-

(8) *Bucarest*, p. 318.

www.dacoromanica.ro

rechi, bunioară «*ca la Breaza*». Şi perechile sunt eărăşĭ formate dintr'un flăcăŭ şi o fată. Şi la aceste petrecerĭ de Duminecă femeile şi bărbaţiĭ, în vârstă şi bĕtrânĭ, privesc cu mulţumire căcĭ eĭ nu joacă. Nu sunt de cât foarte rarĭ danţurĭ, cu figurĭ grele şi complicate şi de o repeţiciune verteginoasă, în carĭ nu se prind de cât bărbaţiĭ. Când însă se iveşte câte o femee, meşteră şi voinică, care se poată prididi dificultatea joculuĭ, este primită cu strigăte de bucurie. Eacă, pe scurt, lucrurĭ pe carĭ le ştie un popor întreg. Regina însă voea să ne scoaţă, cu orĭ-ce preţ, *orientalĭ, asiatică*, şi de aceea a inventat nişte jocurĭ carĭ nu există la noĭ, cu bărbaţiĭ într'o parte şi femeile în alta. Şi tot din această causă afirmă că românii danţează *numaĭ* în rond, cu un aer grav şi galeş şi melancolic şi încet, pentru ca să poată

www.dacoromanica.ro

să se mişce *12 ore într'o monotonie zăpăcitoare* (9).

In înmormêntările noastre bine-voeşte a vedea nişte scene ridicole saŭ ceva *macabru* (10). Mi s'a întâmplat să vĕd la Paris, în Pisa, în Florenţa şi în Viena, asemenea ceremonii, şi nu am surprins nici-o deosebire între ceea-ce se petrece acolo şi la noi, în aceste ocasii solemne.

In capitală *nu e lucru rar*, afirmă Carmen Sylva, *ca earna să pătrundă lupii*. (11) Să vede că M. Sa a auḑit cum sperie une-ori mumele pe copiii nebunaticĭ. Noi nişte sălbaticĭ şi Capitala bântuită de lupi: tabloul e complet. Noroc că lupii noştri sunt aşa de gentili în cât cum vin îşi depun blănile la blănari, căcĭ nici-o altă stricăciune nu s'a auḑit de pe urma lor.

---

(9) *Bucarest*, p. 308.

(10) *Bucarest*, p. 307.

(11) *Bucarest*, p. 310

www.dacoromanica.ro

Cât despre soldaţiĭ noştri, *pe ranele cărora s'a aşeḑat M. Sa*, din distracţie, şi eĭ 'ĭ-aŭ rĕspuns: «*am fi răbdat încă multe ore numaĭ ça să'ţĭ ascultăm glasul tĕŭ*» (12), nu găseşte nicĭ un elogiŭ; şi nu găseşte nimic de admirat în soldatul care, cu un cuart de oră înainte d'a muri, întrebat fiind dacă nu'l supără gălăgia, el a rĕspuns cu eroism şi cu iubire:— «*Nu face nimic, căcĭ Vĕ pot privi!*» (13). Câtă înălţime de suflet în aceştĭ ţĕranĭ pe carĭ M. Sa i-a batjocorit!

Este însă în această operă a Regineĭ o notă perfect de bună, şi fără nicĭ o reservă, dar ea este la adresa birjarilor inberbi, a lipovenilor scapeţi. Eĭ sunt «*curaţĭ, discreţĭ şi oneştĭ*» (14). Sunt atât de oneşti în cât servă curtesanilor de transmis biletele amoroase. In aceste

(12) *Bucarest*, p. 314.

(13) *Bucarest*, p. 315.

(14) *Bucarest*, p. 304.

www.dacoromanica.ro

operaţiuni, demne de oameni carĭ îşĭ distrug bărbăţia, sunt foarte *discreţĭ*.

Dar să mĕ opresc aci. In adevĕr nu ast-fel scriŭ *Poeţiĭ uneĭ Naţiuni*. Nicĭ iubire, nicĭ dreptate, — nicĭ respect, nicĭ adevĕr: eacă în resumat opera Regineĭ.

Mephistopheles, acel demon filosof al Germanieĭ, la prima luĭ întâlnire cu doctorul Faust îĭ spune: «*Sunt o parte din acea forţă care tot-d'auna voeşte rĕul şi în tot-d'a-una face binele.*» Insă despre asemenea opere ale Suveranilor se poate zice: «*tot-d'a-una orĭ fi vroit binele şi tot-d'a-una n'aŭ făcut de cât rĕul.*»

*

31 Maiŭ 1892.

——••

www.dacoromanica.ro

CARMEN SYLVA

NEAGOE BASARAB

şi

MESTERUL MANOLE

Inainte de sĕrbătorile Crăciunuluĭ(1) M. S. Regina a chiemat în adunare pe maĭ mulţĭ domnĭ şi doamne, artiştĭ, literaţĭ, publiciştĭ şi iubitorĭ de arte, printre carĭ, spre maĭ multa felurime a întrunireĭ, nu a uitat nicĭ pe academicianul Iacob Negruzzi, şi a bine-voit, M. Sa, a da citire celuĭ maĭ proaspăt carmen, şi poate, dupe spusele unora, celeĭ maĭ bărbă-

(1) 1890.

www.dacoromanica.ro

teştĭ opere a scriitoareĭ *Carmen Sylva*. Subiectul drameĭ este dragostea nefastă a evlaviosuluĭ Neagoe Basarab, dragoste care pricinueşte zidirea nefericiteĭ Florica, frumoasa soţie a Meşteruluĭ Manole, în muriĭ bisericeĭ din Curtea de Argeş.

De multă vreme se suna că M. S. doreşte să facă o dramă din acest subiect, atât de cunoscut şi de popular în cât aş putea afirma că nicĭ un episod din istorie nu este maĭ iubit, maĭ des povestit şi maĭ cântat de poporul nostru de cât această legendară şi tragică clădire a catedraleĭ din Curtea de Argeş.

Acum 20 de anĭ eram copil; sĕrbătorile marĭ le făceam în mijlocul unuĭ strat popular revĕrsat de la ţară peste marginile Capitaleĭ. Şi nu era Crăciun. St. Vasile, Bobotează şi Lăsat-de-sec, ca să nu aud pe tatăl meŭ saŭ pe naşul meŭ, Nica pescarul, cântând, pe re-

www.dacoromanica.ro

citative melopeice de patru până la cinci note :

Frunză verde peliniță
Pe cel deal pe cea colnice
Plimbă-mi-se-o cătăniță
Cu două bani in punguliță....

Saŭ :

In temniță la Opriș
Unde'mi zace Corbea 'nchis,
Șade'n apă până 'n sapă
Și'n noroiŭ până'n țurloiŭ,
Cu zăvoarele la ușă
Cu mânele in cătușe,
Iar la gât pecetluit
Cu cinci litre de argint
Cum nu s'a mai pomenit...

Dar cu toată emoțiunea ce mĕ coprindea auḑind cântecul Corbei, mai ales când el rĕspundea maicei sale, care plângea la gratiile temniței, că în prejurul luĭ bâjbâe «şerpoaicele ca grin-

www.dacoromanica.ro

ḑile», «broaştele ca ploşcile» şi «năpârcile ca buţile», mĕ simţiam fericit când începeaŭ :

Pe Argeş in jos
Pe un mal frumos
Negru Vodă trece,
Cu tovarăşĭ ḑece :
Nouĕ meşterĭ marĭ,
Calfe şi zidarĭ,
Şi *Manole* ḑece
Care'ĭ şi întrece (¹).

Iubeam şi pe Negru-Vodă, carele nu este altul de cât Neagoe Basarab, iubeam şi pe Meşterul Manole, dar mila şi iubirea mea nu maĭ aveaŭ marginĭ când ajungeaŭ cu rapsodia la tînĕra, frumoasa şi curata soţie a Meşteruluĭ Manole.

Manole e om de lege şi de cuvênt.

(¹) Din căţĭ recitatorĭ am auḑit aproape toţĭ se potrivesc cu varianta publicată, dupĕ Petrea Creţu Şolcanul, de d-l G. Dem Teodorescu, in «*Poesiĭ Populare*», p. 400. Alexandri, «*Poesiĭ Populare*», p. 186.

www.dacoromanica.ro

Numaĭ el nu dă pe faţă soţieĭ sale teribilul vis şi jurămênt, că aceea dintre soţiĭ carĭ va sosi maĭ ântêiŭ la schele va fi zidită în murii bisericeĭ. Toţĭ ceĭl'lţĭ îşĭ călcă jurămêntul. Soţiile lor nu sosesc, căcĭ li se spusese :

— Iar voĭ ca să'mĭ ştiţĭ
Şi să nu'mĭ veniţĭ
Joĭ de dimineaţă
Pe nor şi pe ceaţă,
La zid in departe
S'aduceţĭ bucate.

Manole nu se duce acasă. Dar a douazi, ştiind că soţia sa va fi cea d'ântêiŭ ca de obiceiŭ, la schele, îĭ trimite o carte şi o vesteşte să caute «boul lor bălan», ce'ĭ perdut d'un an. Harnica Florica găseşte boul, îl tae şi găteşte bucate.

Manole, de sus de pe schele, o zăreşte, şi, covârşit de iubire şi de jale, se roagă luĭ Dumneḑeŭ să'ĭ scoaţă

www.dacoromanica.ro

înainte o pădure deasă. Florica, speriată de această perdea uriaşe, se împedică şi varsă bucatele. Dar se repede înapoĭ şi revine cu altele.

Manole să roagă din noŭ la Dumneḑeŭ ca să dea un vênt mare, o ploaie cu băşicĭ, să'ĭ scoaţă înainte o lupoaică şi o scorpie... Şi toate fură în zadar : Florica scăpă de toate şi sosi ea singură cu merindele la schelele bisericeĭ. Cum o vĕd, tovarăşiĭ luĭ Manole, o aruncă în zid şi încep s'o zidească, strigând teribilul refren :

— Var şi cărămidă
Că'ĭ lucrare lungă

Ş'o zidesc până la glezne, până la genunchĭ, până la şoldurĭ. Pe Manole îl înnecă plânsul, auḑind cuvintele eĭ :

— Manole, Manole,
Meştere Manole,
Dac'o fi vr'o glumă
Gluma nu e bună.

www.dacoromanica.ro

Dar când zidul, care sporeşte necontenit, începu a'ĭ zdrobi sînul, Florica strigă :

— Manole, Manole,
Meştere Manole,
Zidul greŭ mĕ strânge,
Ţiţişoara'mĭ curge
Copilaşu 'mĭ plânge !

Zidul îĭ trece de creştet. Manole se apropiă de locul de unde eşise cea de pe urmă jale a eĭ şi îĭ rĕspunse dureros, cea de pe urmă mângâere :

— Copilaşul tĕŭ,
Pruncuşorul meŭ,
Vaḍă'l Dumneḍeŭ ;
Tu cum l'aĭ lăsat
In pat desfăşat
Zînele c'or trece
La el s'or întrece,
Şi l'or apleca
Ţiţă că 'ĭ-or da ;
Ninsoare de-o ninge
Pe el mi l'o unge ;

www.dacoromanica.ro

Ploae d'o ploua
Pe el l'or scălda,
Vènt când o sufla
Mi l'a legăna
Dulce legănare
Pîn's'o face mare.

Aceasta e partea culminantă din legenda poporuluĭ privitoare la zidirea episcopieĭ de Argeş. Mărturisesc că legenda 'mĭ storcea lacrămĭ ; şi câţĭ copiĭ din popor n'aŭ plâns, şi nu plâng încă, când aud recitându-li-se acest cap-d'operă al poporuluĭ nostru !

Poporul românesc a creat o soţie divină, o jertfă pură, o imagină eteriană, din Florica, — un soţ nefericit din Meşterul Manole, a căruia moarte nu este nimic în comparaţie cu durerea pe care o simte el la zidirea sfinteĭ şi iubiteĭ sale soţiĭ. Cât pentru Negru Vodă, adică istoriceşte Neagoe Basarab, poporul românesc numaĭ doar ca o deslegare artistică îl face să ridice schelile luĭ Manole, pen-

www.dacoromanica.ro

tru ca el, zburând de pe acoperişul monumentului, cu aripi de şiţă, să cadă jos şi să se prefacă în cruce; încolo acest Voevod apare, în imaginaţia lui, ca un om blând, pios, religios, fără pic de păcate.

Asupra acestui subiect s'a oprit Carmen Sylva; l'a meditat, l'a transformat, l'a dramatisat, şi a făcut din el o piesă în mai multe acte. Aŭ fost, mi se spune, doamne carí, ascultând piesa, citită cu o vervă şi cu o dibăcie minunată de augusta poetă, nu aŭ putut să'şí reţie lacrimele. Nu mĕ îndoiesc că aceste emoţiuní aŭ fost cu desăvîrşire sincere. Dar Carmen Sylva face din Florica o soţie vinovată; din zidirea eí tragică, o rĕsbunare spaniolă a Meşterului Manole, şi din Neagoe Basarab un Don Juan care, pentru poftele luí, a făcut din nefericitul Manole un soiŭ de Othelo. Aşa fiind sincerile lacrime ale câtor-va doamne se

www.dacoromanica.ro

esplică, dar nu se esplică de cât prin desăvîrşita necunoştinţă a figurilor eroice ce poporul, din care fac şi d-lor parte, a creat din Neagoe, Manole şi Florica.

Carmen Sylva a transformat creaţiunea poporului atât de mult în cât, acolo unde marele creator a pus puritate, şi a păstrat'o neatinsă patru secole, augusta poetă, a înlocuit'o cu vină şi păcat, — în locul mumei divine, care moare cu gândul la copilul din faşe, încredinţat bătrânei sale soacre, a aşeḑat în zidul bisericeí o adulteră care, date fiind moravurile acelor timpurí rézboinice şi crude, îşí primea o rĕsplată şi meritată şi dreaptă.

Până aci e numaï raportul dintre noua draină a augusteí poete şi pioasa legendă a poporului nostru. Carmen Sylva a creat într'un palat somptuos. Poporul a creat c'o mână pe lance şi cu alta pe coarnele pluguluï. Carmen Sylva a cetit o

www.dacoromanica.ro

mulţime de opere dramatice. Poporul nu a citit de cât în inima sa.

Dar să venim la a treia figură din drama augustei suverane : *Neagoe Basarab*. Despre el poporul pomeneşte la începutul şi la sfârşitul legendei. Acest Negru-Vodă, prin imaginaţia poporului, din secol în secol, până astă-zi, a trecut drept, bun şi milostiv şi pios Voevod. Incolo nimic. Şi închipuirea poporului nu este desminţită de către cronicarii şi istoricii români saŭ străini.

Anonimul românesc (Anonymus Valachicus) citat de Şincai, în Chronica Românilor, Vol. II, p. 210 scrie :

«Neagoe Vodă Besarab lét 1513. Aceasta se numeşte fiiŭ al lui Bessarab, şi este ginere lui Cneaz Lazar despotul sêrbesc (nu bulgăresc). Aŭ stătut *domn bun* şi *milostiv*, şi ţéra în ţilele lui aŭ fost în pace, şi fără de rĕsboiŭ».

Filstich (în Annalibus), citát iarăşi de

www.dacoromanica.ro

Şincaĭ, în acelaşĭ volum şi la aceeaşĭ pagină, scrie:

«După acésta aŭ făcut Bessarab Vodă (Neagoe Basarab) *multă milostenie cu mulţi săracĭ*, şi aŭ zidit *multe bisericĭ şi mănăstirĭ în Valahia şi întru alte ţĕrĭ*, precum şi alte *lucrurĭ bune aŭ facut pe lume*.....» «Domnit-aŭ cu pace până la moartea sa, şi s'aŭ îngropat în mânăstirea sa din Argeş».

Dar până unde a împins acest domn religiositatea, celor de astă-ḑí le e foarte cu greŭ să'şĭ închipuească. Pentru a ne face o idee, să deschidem *Archiva istorică a Românieĭ*, publicată sub direcţia ilustruluĭ nostru istoric *B. P. Hasdeu*, la tomul I, partea 2, pag. 133. Aci dăm peste biografia Patriarchuluĭ Nifon, de *Kyr Gavriil*, Protul, adecă mai marele Svetagoreĭ. In această biografie aflăm că, îndată ce Neagoe Basarab s'a suit pe tron, «*s'a potolit şi s'a împăcat ţara de gâlceavă, şi bisericele se veseliră.*» Apoĭ, Kyr Ga-

www.dacoromanica.ro

vriil, după ce povesteşte alaiul pios cu care Neagoe a adus sfintele rĕmăşiţe ale luĭ Nifon, ne spune că : pe groapa sfântului, *în muntele Atonului, a zidit o biserică*, — isprăvi mânăstirea *Cotlomuz*, începută de Radul-Vodă, — zidi biserica *sfântului Nicolae*, — înnoi *lavra luĭ sveti Atanasie*, — îmbogăţi *lavra Iverului a luĭ sveti Eutimie*, — făcu zidirĭ şi darurĭ la mânăstirea *Padocrator*, — tocmi milă pe an mânăstirei *Vatoped*, — împodobi marea mânăstire *Xeropotam*, — zidi o culă la *sveti Pavel*, — dar vorba luĭ Kyr Gavriil : «Ce vom mai înmulţi cuvintele, spuind de toate monastirile pe rând ! *că toate monastirile din sfânt muntele Atonuluĭ le-a îmbogăţit cu toate trebuinţele, şi dobitoace încă le-a dat, şi multe zidurĭ a făcut.*»

Dar credeţi că numaĭ asupra *Atonuluĭ* se revărsă mănoasa evlavie a luĭ Neagoe ?

Acoperi din noŭ cu plumb «*biserica cea mare sobornică* din Ţarigrad,— dărui

www.dacoromanica.ro

cu bani *patriarchia*, — îmbogăţi *muntele Sinaiï*, — îmbogăţi *Sionul* Ierusalimuluï «care era muma bisericilor» şi toate bisericile din prejurul Sionuluï, — zidi în mânăstirea *Oreisculuï* aşeḑată pe o măgură a Misieï, — zidi la metohul acesteï monastirï *o casă mare*, — dărui scump monastirea *Meteoru* din Elada, monastirea *Trescaviţa* din Peflagonia, monastirea *Cuşniţa* din Macedonia. In măgura Cutesca (Cuceina) zidi bisericï şi locaşurï pentru călugărï.

Dar s'o scurtăm, căcï şi Kyr Gavriil pare obosit încheind: «toate câte sunt în *Eurota*, în *Tracia*, în *Elada*, în *Achiia*, în *Iliric*, în *Cambania*, în *Elispod*, în *Misia*, în *Machidonia*, în *Tetulia*, în *Sermia*, în *Lugdunia*, în *Peflagonia*, în *Dalmaţia*, şi în toate laturile, de la răsărit până la apus, şi de la miaḑă-ḑi pân' la miaḑă-noapte, *toate sfintele biserice le hrănia, şi multă milă pretutindenea da, şi maï virtos pre ceï ce se străina*

www.dacoromanica.ro

prin pustie şi prin pescere, şi prin schituri, fără de nici o scumpete hrănia».

In ţară, Neagoe Basarab, acoperi cu plumb mănăstirea *Tismana*, zidi *marea mitropolie* din Târgovişte, dărui bogat *Nucetul*, cheltuind enorm pentru aducerea din Ţarigrad a uneĭ icoane făcătoare de minuní şi ridică *falnicul monument din Curtea de Argeş.*

Eŭ nu sunt admiratorul a uneĭ aşa de costisitoare evlaviĭ, dar e drept să rămâĭ uimit în faţa uneĭ opere de artă, când augusta creatoare face, dintr'un ast-fel de Neagoe Basarab, un Don Juan, un soiŭ de Francisc I care să nu se sfiească d'a 'şĭ păta cea maĭ falnică biserică cu aventurile sale amoroase.

Ş'apoĭ acest Domn este convins că adulterul e unul din cele maĭ marĭ păcate, pe care Dumneḑeŭ îl pedepseşte cu *luarea minţeĭ.* Să'l ascultăm pe el către fiul sĕŭ Teodosie. Arhiva istorică a Românieĭ, Vol. I, partea II, pag. 125: «*Iar*

www.dacoromanica.ro

déca sloboḑesce Domnul (Voevedul) *trupul sĕŭ spre curvie şi spre beţie şi spre alte lucrurĭ rele, care nu le iubeşte Dumneḑeŭ şi'şĭ perde nădejdea şi frica luĭ Dumneḑeŭ şi nebuneşce în sila luĭ;* d'aceia Dumneḑeŭ se mâniă pre dênsul şi nu'ĭ face altă nevoe maĭ rea, *ci numaĭ ce'ĭ ĭea mintea şi'l lipsesce de dênsa.*» Despre vin el spune fiuluĭ sĕŭ Teodosie: «şi tu încă să beĭ, ci cu *mĕsură*; *ca să poată birui mintea ta pre vin, iar să nu biruiască vinul pre minte;*» (Arch. Volumul I, partea 2, pagina 113) Despre generositatea domnească el scrie fiuluĭ sĕŭ Teodosie, şi către toţĭ Domniĭ ce vor urma pe tronul Ţĕreĭ: «*Iar de 'ţĭ va maĭ prisosi venit din venitul Domnieĭ, acel venit să nu gândeştĭ că este câştigat de tine.....*» «Drept aceia, *cum o luaţĭ de la săracĭ* (avuţia) *aşa se cade să o şi daţĭ pentru dênşiĭ, şi să le faceţĭ odihnă şi pace.*» (Arch. Vol. I. partea II pag. 123). Şi povăţueşte pe fiul sĕŭ când va fi Domn: *Să*

www.dacoromanica.ro

nu daĭ boeriele măscăricilor şi celora ce fac rîsuri.» (Arh. Vol. I. pag. 124).

Citind toate documentele câte aŭ rĕmas de la şi despre Neagoe Basarab, cum ar putea străfulgera în mintea unuĭ artist figura şi fiinţa acestuĭ Domn? Un om palid, smead, c'o privire blândă şi senină, c'un mers uşor, lipsit de trufie, prietinos, şi pururea preocupat de una şi aceeaşĭ gândire: «Dumneḑeŭ», câcĭ cum zice el «omul în lumea aceasta şede între viéţă şi moarte.» Ertând, de teamă ca nu cum-va «slugile» şi «argaţiĭ,» al cărora sânge l'ar vărsa, să nu intre *înaintea* Domnilor «întru împĕrăţia ceruluĭ», iar el, fiind Domn, să rĕmâie «înapoĭ osîndit şi batjocorit.» De o evlavie ne maĭ pomenită în toată istoria noastră, evlavie care a folosit cu daruri de milioane nenumĕrate pe călugăriĭ din ţară şi din tot orientul ortodox; credincios soţieĭ sale Despina,

www.dacoromanica.ro

convins fiind-că orĭ-ce plăcere sexuală ilicită este pedepsită de Dumneḑeŭ cu luarea minţilor; milostiv, căcĭ numaĭ aşa credea el că va fi primit înaintea a Tottiitorului, ş'apoĭ era convins că ce rĕmâne din «venitul Domniei» nu era «câştigat de el» ci de sudoarea sĕraculuĭ; ne plăcêndu-ĭ bĕutura şi glumele, spiritul şi măscările sfetnicilor libidinoşĭ;... acest Domn era un puritan delicat pe tron, un milostiv în vesminte de eroŭ, un suflet de femee acoperit de zale, un creer obsedat de dogmele şi tradiţiunile religioase. Ceea-ce nu se poate tăgădui luĭ Neagoe Basarab sunt douĕ lucrurĭ: cultura şi talentul sĕŭ artistic. Că e cult se vede din citaţiunile presărate în scrierea sa adresată fiuluĭ sĕŭ Teodosie; că e artist se vede din forma splendidă a acesteĭ scrierĭ şi din fermecătoarea episcopie de Argeş. Numaĭ un Domn cu marĭ aptitudinĭ artistice cheltueşte pentru asemenea minunĭ neperi-

www.dacoromanica.ro

toare. In lupta pentru domnie, întreprinsă mai mult de partidul familiei luĭ de cât de el, sunt ucişi Bogdan şi Vlăduţ Domnul, dar câte biserici, câte daruri sfinte şi câte sărbători divine nu a făcut pentru a scăpa de prigonirea acestor două vedenii?

Iacă, pe scurt, omul şi Domnul.

Din acest Domn să facă augusta poetă un Don Juan? Este admis ca istoria, în artă, pe ici pe colea să fie călcată. Un mic fapt, un detaliŭ, ba chiar şi datele se pot, cu chiŭ cu vaĭ, răsturna, dar în nici un cas caracterul erouluĭ, legendar şi istoric, nu se poate falsifica.

Nu se poate face din Alexandru cel Bun un voevod cumplit, din Ştefan cel Mare şi Mihaiŭ Viteazul nişte poltroni, din Mihaiŭ Sturdza un domn patriot şi din evlaviosul şi blândul Neagoe un strengar nepăsător. Noĭ ştim cu siguranţă ce s'ar întîmpla francezuluĭ care ar face din Enric IV un saltimbanc, din

www.dacoromanica.ro

Ludovic XIV un guguman şi din Napoleon Bonaparte un general Manu. Noĭ ştim cu siguranţă cât succes ar avea, la Berlin, un Frederic cel Mare secătură, în Stockolm un Carol XII laş, în Petersburg un Petru cel Mare supus la voinţa orĭ-căruĭ rosian. Şi orĭ-cât, Ţarul Rusieĭ, ar protege pe un dramaturg care s'ar încerca să facă din Ivan cel Cumplit un înger de bunătate, piesa ar căcădea şi rîsul ar acoperi şi opera şi pe autor. Sunt date capitale ale istorieĭ, resumând întreaga psichologie a unuĭ eroŭ, pe carĭ nu le poţĭ schimba de cât cu riscul d'a ofensa şi adevĕrul şi credinţa definitivă a tuturora. In *Britannicus*, bunioară, luĭ Racine i-ar fi fost uşor să modifice datele istorieĭ, fără a ofensa pe francezĭ, de oare-ce trecutul lor nu se leagă întru nimic nicĭ de fiul Mesalineĭ, nicĭ de Neron, nicĭ de Agripina, nicĭ de severul soldat Burrhus. Racine însă măturiseşte că a *copiat* da-

www.dacoromanica.ro

tele capitale ale istorieĭ. «*J'avais copié mes personnages d'après le plus grand peintre de l'antiquité, je veux dire d'après Tacite.*» Istoria se poate înşela în multe detaliĭ, ba se poate une-orĭ înşela chiar asupra causelor evenimentelor. Dar când ea ajunge să afirme că cutare Suveran a fost *bun* şi cutare *cumplit*, este aşa de greŭ a se înşela în aceste sentinţe resumate şi definitive, în cât, în aceste produse ale eĭ, nu este numaĭ istorie, ci *istorie naturală*. A face într'o dramă din *Alexandru cel Bun* un *Alexandru sanguinar* greşala este tot atât de mare ca şi cum în Istoria Naturală aĭ presenta un *miel* cu temperamentul unuĭ *Tigru*.

Augusta poetă, făcênd, dintr'un evlavios şi puritan, un Don Juan, a născocit un Neagoe Basarab contra căruia se ridică toate datele istorieĭ. Nu se găseşte nicĭ un rând, în toate documentele rĕmase de la şi despre Neagoe Basarab, care să legitimeze, fie şi pe departe, asemenea

www.dacoromanica.ro

închipuire. Toţĭ scriitorii contiporani, şi aceia carĭ sunt aproape contiporani, fac din Domn o figură pioasă. D. A. D. Xenopol (*Istoria Românilor*, vol. II, p. 461) cu drept cuvênt botează capitolul sĕŭ privitor la Radu cel Mare şi Neagoe Basarab ast-fel: «*domniile evlavioase.*»

Carmen Sylva dar a încercat să facă ceea-ce nicĭ un mare autor dramatic nu a îndrăznit. A creat *un Neagoe cu desăvîrşire străin de Neagoe cel istoric şi cel adevĕrat.* Atuncĭ de ce Neagoe şi nu Carol III cel Gros? De ce Neagoe şi nu Richard inimă de leŭ? De ce Neagoe şi nu Enric Păsărarul? De ce Neagoe şi nu orĭ-ce bulevardier actual din «elita socială» ?

Când o operă de artă este falsă în *ideea mumă*, splendoarea formeĭ nu este în stare să dea viaţă monstruluĭ inviabil.

Ce exemplu dă poeta, Suverană a Românieĭ, când îşĭ lasă fantasia atât de

www.dacoromanica.ro

liberă în cât preface cu desăvîrşire figura unuí alt Suveran român? Dacă această greşală ar veni de jos ar fi ceva, dar nu atât de grav ca în cazul de care ne ocupăm. Căcĭ dacă Suveranii batjocoresc memoriile Suveranilor din naintea lor, ce pagini prepară eí pentru propria lor memorie? Nu este oare un exemplu trist, o încurajare escepţională la alungarea pietăţeí şi a adevĕruluĭ din operile de artă, şi maí ales din acelea al cărora subiect ar fi viaţa Voevoḑilor, Domnilor şi Regilor noştri?

Dar opera poeteĭ se ridică nu numaĭ contra datelor positive ale istorieí, ci şi contra legendeí poporuluí românesc. Şi această greşală este şi maí gravă, atât din puntul de vedere al arteí cât şi din acela al amoruluí propriŭ naţionaḷ. Nicí pe Domnul care clădeşte splendidul monument din Curtea de Argeş, nicí pe nefericitul Manole, nicí pe divina Flo-

www.dacoromanica.ro

rica, pe carí mulţí cântăreţĭ o numesc Caplea, poporul românesc nu 'í-a visat şi vĕḑut aşa cum şi'ĭ închipueşte augusta poetă.

Când asupra unuĭ eroŭ se opreşte imaginaţia unuí popor întreg, şi se frămêntă secole, din această elaboraţiune extraordinară es concepţiunĭ de o mărime pe carĭ geniile sunt nevoite să le iea, să şi le asimileze, ne putênd să le întreacă. Nu există exemplu în istoria artelor de un adevĕrat creator care să nu se fi inspirat din concepţiunile eterne ale popoarelor. Şi nu există exemplu de un mare creator care să se fi revoltat contra imaginilor grandioase, fulgerate din creerul atâtor milioane, unite în inspiraţiune asupra aceluiaşí eroŭ. *Cid* al luí Corneille, orĭ-cât de strâns ar fi el în corşetul limbajuluĭ de la curtea luĭ Ludovic XIV, în fond este Cidul unuĭ popor, poate ceva maĭ palid de cât al întregului popor spaniol, dar nicĭ într'un cas altul, strein de

www.dacoromanica.ro

marca definitivă, pe care i-a pus'o o naţiune eroică şi inspirată.

Artiştiĭ marĭ, ba chiar şi geniile, cad în luptă când aŭ în contra lor emoţiunea şi concepţiunea unuĭ popor. Dar, în genere, şi unii şi alţiĭ aŭ avut bunul simţ d'a'şĭ asocia producţiunile popoarelor. Ş'apoĭ este o lege fatală constatată, de şi nu absolut determinată, că artiştiĭ marĭ sunt sintesa însuşirilor şi înclinărilor unuĭ popor, aşa că eĭ sunt fatal legaţĭ de viaţa intrinsecă, de geniul artistic şi literar, al naţiuneĭ din care fac parte.

Aşa fiind, simpatia şi respectul artiştilor adevĕraţĭ pentru concepţiunile popoarelor, în carĭ trăesc, sunt fireştĭ, sunt fatale.

Şi de aceia un artist mare şi o operă neperitoare s'adresează maĭ adesea-orĭ imaginaţieĭ şi simţireĭ celor mulţĭ, şi este înţeleasă şi aplaudată nu de o elită ci de marea masă în care residă calităţile şi defectele raseĭ. Popoarele şi artiştiĭ marĭ

www.dacoromanica.ro

sunt aşa de strâns legaţi în cât relaţiunea între eí, la urma urmelor, este ca relaţiunea pioasă dintre un părinte şi un fiŭ. Acest adevĕr se verifică pretutindenea. Faust al mareluí Gœthe resumă întreaga rasă germană cu toate aptitudinile eï, şi nu exista în Milton un demon care să nu fie o părticică din neamul anglo-saxon. Şi atât de mult Iliada luí Omer resumă geniul grec în cât în ea se oglindeşte viaţa eternă a mareluí popor elin.

Nu era dar nicí istoric, nicí artistic, nicı firesc, ca Carmen Sylva să se ridice împotriva concepţiuneí poporuluı românesc.

Se va scrie mult şi multe asupra clădireí episcopieí de Argeş, dar aceste lucrărí, chiar dacă vor fi de geniŭ, nu vor întuneca rapsodia populară. Cât pentru încercările false saŭ slăbuţe ele vor peri,

www.dacoromanica.ro

pentru ca în gura poporului să nu se audă de cât:

Caplea când sosea,
Zidarĭ d'o vedea
Să rîdă 'ncepea,
Bine le părea.
Manole că'mĭ sta
La cer se uita,
Din suflet ofta,
Din gură ḑicea:
— Ştiţĭ rĕmăşaguĭ,
Ştiţĭ jurămêntul:
Care mi-o veni
Maĭ de dimineaţă,
Pe nor şi pe ceaţă,
Voĭ s'o apucaţĭ
In zid s'o-aruncaţĭ.
Vorba nu sfârşia
Plâns că'l înneca;
Iar eĭ îmĭ lua
Pe dalba Caplea,
La zid c'o ducea,
In zid c'o punea
Şi zidul zidea,

www.dacoromanica.ro

Din gură 'mĭ striga :
— Var şi cărămidă
Că'ĭ pustie multă,
Că'ĭ lucrare lungă !
Caplea de'mĭ vedea
Zîmbet că 'mĭ zîmbea ;
Dar eĭ mĭ-o zidea.
Zidul să 'nălţa,
Zidul să 'ntăria
Şi mĭ-o coprindea.
Nicĭ prea mult trecea
Şi ea să îngrijea,
Din ochĭ căuta,
Din gură 'mĭ ḑicea :
— De vĕ e de glumă
Gluma nu e bună.
Dar eĭ n'asculta
Cum se văeta,
Varul că'mĭ vărsa
Cărămiḑĭ punea,
Zidul că 'nălţa
Şi mereŭ striga :
— Var şi cărămidă
Că'ĭ pustie multă
Că'ĭ lucrare lungă !

www.dacoromanica.ro

Caplea de'mĭ vedea
Şi maĭ greŭ ofta
Plânset că plângea,
Vaet că'mĭ scotea
Şi mereŭ ḑicea :
— Manole, Manole,
Meştere Manole,
Dac'o fi vr'o glumă
Gluma nu e bună ;
Zidul că mĕ strânge,
Ţîţişoara'mĭ curge
Copilaşu 'mĭ plânge !
Ear Manole sta
Nimic nu ḑicea,
Cu amar plângea.
Şi zidarĭ zidea
Zidul înălţa
Zidul întăria,
Şi 'mĭ-o coprindea,
Şi mereŭ striga :
— Var şi cărămidă
Că'ĭ pustie multă
Că'ĭ lucrare lungă !
Şi ea, vaĭ de ea,
Abia maĭ putea,

www.dacoromanica.ro

Abia maĭ sufla,
Dar tot se ruga
Şi tot maĭ ḑicea :
— Manole, Manole,
Meştere Manole,
Zidul rĕŭ mĕ strînge,
Ţîţişoara 'mĭ curge
Copilaşu'mĭ plânge !
Zidul se zidea.
Zidul se'nnălţa,
Zidul să'ntăria
Şi mi-o coprindea,
Glasu'ĭ năbuşia ;
Şi cînd să'nchiega,
Manole 'mĭ ofta,
Din plâns înceta,
Rĕspuns că'ĭ dădea
Din gură'ĭ ḑicea :
— Copilaşul tĕŭ,
Pruncuşorul meŭ,
Vaḑă'l Dumneḑeŭ.
Tu cum l'aĭ lăsat
In pat dĕsfăşat,
Zînile c'or trece
La el s'or întrece,

www.dacoromanica.ro

Şi l'or apleca,
Ţiţă că i-or da ;
Ninsoare d'o ninge,
Pe el mi l'o unge ;
Plouĭ când or ploua,
Pe el l'or scălda ;
Vênt când o sufla
Mi l'o legăna
Dulce legănare
Pîn' s'o face mare !
Vorba nu sfârşia
Plânsu 'l înneca
Şi se depărta ;
Ear nouĕ zidarĭ
Nouĕ meşterĭ marĭ,
Eĭ mereŭ lucra
Şi mereŭ striga :
— Var şi cărămidă
Că'ĭ pustiă multă
Că'ĭ lucrare lungă !
Zidul se înălţa.
Zidul se'nchiega,
Şi ce se lucra
Noaptea nu cădea,
Pîn-se isprăvia

www.dacoromanica.ro

Sfântă mônăstire
Pentru pomenire ;
Dar pe când lucra,
Tot mai audia
Un glas răguşit,
Un vaet topit :
— Manole, Manole,
Meştere Manole,
Zidul rĕŭ mĕ strînge
Ţîţişoara 'mĭ curge,
Copilaşu'mĭ plânge.....

. . . . . .

Acest «*vaet topit*» va pătrunde secolile, căcĭ este glasul inspirat al poporuluĭ, este geniul rapsodic al românilor, pe care nu 'l vor amuţi încercările false ale acelora carĭ nu'l cunosc, saŭ dacă 'l cunosc nu'l înţeleg în toată naivitatea şi splendoarea luĭ.

Din aceste figurĭ, asupra cărora istoria şi cântăreţiĭ Naţiunei aŭ dat nişte sentinţe marĭ şi definitive, nimĕruĭ nu 'ĭ este ertat să creeze alte figurĭ, schimo-

www.dacoromanica.ro

nosite şi impiĭ, streine cu desĕvêrşire de fondul istoric şi de cel legendar. Şi tocmaĭ fiind-că poeta Carmen Sylva este Regină a Românieĭ, trebue, spre mărirea şi iubirea şi a Poeteĭ şi a Regineĭ, să nu se ridice contra istorieĭ şi contra durerilor, ilusiunilor şi marilor concepţiuni ale poporului românesc. In genere nu sunt de cât pretenţioşiĭ fără putere carĭ să încearcă să frondeze în geniul creator al uneĭ Naţiunĭ. Escepţional unul din ceĭ maĭ marĭ scriitorĭ aĭ Franţeĭ, Voltaire, s'a încercat să facă dintr'o eroină martiră o figură burlescă, şi M. S. Regina ştie foarte bine dacă a contribuit întru ceva «*la pucelle d'Orléans*» la gloria acestuĭ filosof, literat şi istoric.

Să revie M. Sa; să nu se iea după lacrămile sincere ale unor doamne emoţionabile; şi, Regina şi Carmen Sylva, să se gândească că judecătorul suprem al operilor de artă, la urma urmelor, este

www.dacoromanica.ro

numaĭ poporul în care ele se produc. Şi dacă, făcênd din piosul Neagoe un Don Juan, din nefericitul Manole un gelos crud, şi din pura şi divina Florica (Caplea) o florentină cochetă, Carmen Sylva, a izbutit să emoţioneze câte-va doamne carĭ nu ne cunosc nicĭ trecutul, nicĭ geniul popular, să se gândească Regina Românieĭ că ofensează emoţiunea poporuluĭ românesc. Pe calea aceasta s'ar introduce *brocinerismul* chiar în istoria şi tradiţiunile românilor ; impresia ar fi desastruoasă, maĭ ales când acest *brocinerism* ar veni de la Palat.

Şi numaĭ gândindu-mĕ la această impresie, şi numaĭ condus de respectul ce datorim Suveranilor noştri, nu am aşteptat ca drama să se tipărească, să se traducă şi să se represinte pe o scenă românească.

www.dacoromanica.ro

CARMEN SYLVA ŞI ROMÂNII

I.

Abia încetaseră cele din urmă picăturĭ ale torenţialeĭ plouĭ, în zorĭ de dimineaţă', şi se auḑiră lungĭ şi cutremurătoare bubuiturĭ de tunurĭ. Ceĭ carĭ aŭ somnul uşor, de la 2 până la 7, nu aŭ putut închide ochiĭ; după tunetele ceruluĭ aŭ urmat imediat detunetele din Dealul Spireĭ.

Dar cine se deşteaptă din toiul somnuluĭ, vrênd nevrênd, trebue să gândească,—şi eŭ, când aŭ început salvele cu ocasia S-teĭ Elisabeta, în onoarea

www.dacoromanica.ro

Reginei noastre, m'am gândit şi la S-tă, şi la Regină, şi la scriitoare.

Sfânta nu este mare printre cei-l'alţi sfinţi şi cele-l'alte sfinte şi mucenice. Regina este mare prin noroc şi decretele Providenţei, căci nu orí-ce Prinţesă a ajuns şi va ajunge Regina unui popor generos şi conscient de menirea lui în istoria lumei. Şi când înscenări de o natură singulară aŭ cercat ca, pe viitor, locul Reginei Elisabeta să'l ocupe orí-cine, poporul românesc 'şi-a spus cuvêntul cu hotărîre, apărând Coroana Reginei Elisabeta d'a nu cădea pe cel d'âmtêiŭ cap venit. Cât despre scriitoare, ne este greŭ de hotărât, căci Carmen Sylva este femee, este Regină şi, din nefericire, este şi bolnavă. Orí-cine înţelege cât de greŭ este a spune un cuvênt, în aceste împrejurări, despre întreaga activitate literară şi artistică a Carmen Sylvei.

A scris drame, novele, romane, macsime, poesii, poeme, a desenat, a zugră-

www.dacoromanica.ro

vit, a cântat; a avut ani numai pentru musică, a avut ani numai pentru pictură, a avut insomnii numai pentru literatură. 'Şi-a luat subiectele Sale din amintirile copilărieĭ, din frumoasele castele germane, din viaţa Sa, din viaţa germanilor, din trecutul istoric al nostru, din legendele şi din presentul nostru.

In toată această activitate, două lucruri mĕ impresionează: păcat că nu a scris nimic în româneşte, şi mai păcat că nu ne-a cunoscut, nu bine, dar de loc, absolut de loc. Şi 21 de anĭ era de ajuns daca pocta vroia să ne înveţe limba şi să cunoască poporul peste care Providenţa a decretat să veghieze şi să domnească.

Astă-zi Capitala Românieĭ a salutat cu salve de tunurĭ onomastica Regineĭ şi a Scriitoareĭ, şi o va sĕrbători cu sfântă slujbă bisericească şi cu urărĭ de bine şi de sănătate. Şi eŭ, ca şi ceĭ-

www.dacoromanica.ro

l'alţĭ, doresc pace, linişte şi fericire Regineĭ noastre; dar în timpul când noĭ salutăm cu iubire şi cu respect onomastica Regineĭ, Carmen Sylva ne trimite încontinuŭ, de cât-va timp, nişte saluturĭ de o natură care ne pune pe gânduri şi ne întristează.

De mult am observat că Majestatea Sa Regina nu a adunat destule şi serioase documente, despre românĭ, pe carĭ să le pue în serviciul peneĭ Sale. Din această causă, Carmen Sylva s'a înşelat necontenit asupra temperamentului nostru, asupra moravurilor noastre, fără a mai vorbi despre idealul nostru. Recunosc că uneĭ Suverane, aşa cum sunt datinile şi modalităţile vieţeĭ din palate şi din jurul lor, îi este foarte greŭ, dacă nu imposibil, de a aprofunda firea supuşilor sĕĭ. Suveranele sunt înconjurate de câte-va doamne, trăesc aproape exclusiv cu ele, ş'apoĭ şi acestea sunt în-

www.dacoromanica.ro

chise într'un cerc de convenințe atât de puțin naturale, în cât nici chiar prin ele nu poate întrevedea saŭ bănui pe cele-l'alte, pe ceí-l'alțí. Și când Reginei Elisabeta i s'a întîmplat să treacă prin mulțimea unuí bal saŭ pe lângă o horă țĕrănească, această apropiere a fost în treacăt, și mulțimea de care s'a apropiat a fost coprinsă de o sfială și de o tăcere respectuoasă, căcí românul din firea luí are o timiditate delicată, și nu confundă nicí o-dată obrăznicia cu demnitatea curajuluí și mocofănia cu francheța și lealitatea. Regina Elisabeta cel mult a putut cunoaște câte-va persoane cari aŭ suferit de ascendența Suveraneí și s'aŭ transformat în modul de a simți, de a gândi și de a se purta,—din această causă Carmen Sylva, când s'a încercat să scrie despre români, a scris despre niște români imaginarí, despre niște români diformați de o imaginație

www.dacoromanica.ro

ne slujită de puterea senină şi ştiinţifică a analiseĭ şi a observaţieĭ.

Aşa se esplică gravele erorĭ în carĭ cade când descrie temperamentul nostru şi maĭ ales moravurile noastre. Nu suntem noĭ în «*Astra*» cum nu suntem noĭ nicĭ în «*Nunta din Vălenĭ*» a luĭ Brociner. Nu suntem noĭ în «*Astra*» pe care d. Ionescu-Gion a creḑut că este bine să ne o traducă în româneşte, bine înţeles, dintr'o greşită solicitudine a d-sale pentru Carmen Sylva şi Dinastie.

Dar Carmen Sylva a ajuns chiar la diformarea frumoaselor noastre legende. La *timp* am arĕtat, cu tot respectul cuvenit Regineĭ, că Carmen Sylva a procedat aspru, ca să nu zicem tendenţios, cu legenda Meşterului Manole. Şi cu toate observaţiile pe carĭ Mihail Cogălniceanu le-a făcut Regineĭ despre acea dramă, poeta şi-a representat piesa pe cel d'ân-

www.dacoromanica.ro

têiŭ teatru dramatic din Viena. Am avut însă şi noĭ norocul nostru: piesa a căḑut de la prima representaţie, adică ceva maĭ de grab de cât ofensa ovreiuluĭ Brociner, *Nunta din Vălenĭ*. Carmen Sylva nu lăsase în drama Sa nimic din sentimentele religioase ale luĭ Neagoe Basarab, nimic din profunda şi umana durere a luĭ Manole, nimic din puritatea divină a Floricheĭ, soţia nefericită a marelui meşter. Istoria şi legenda aŭ fost diformate, adevĕrul istoric şi inspiraţiunea sublimă a poporuluĭ românesc aŭ fost reduse la o fantesiă stranie.

De ce?

Dar nu sunt de cât câte-va sĕptĕmâni, de când apăru, într'una din cele maĭ serioase reviste literare din Paris (1), o fantesie a Regineĭ, fantesie exercitată pe reputaţiunea poporuluĭ românesc. De o cam dată, în treacăt, constat că toţi

(1) Revue des Deux Mondes, 15 Avril 1892.

www.dacoromanica.ro

românii din «*Vengeance*» sunt prinşi de mania omuciderei. Nu e de cât o figură mai umană, în această novelă, şi aceasta e o femee idioată. Incolo toţi vor sânge, toţi vor rĕsbunare, toţi sunt mişei, laşi şi asasini. Un preot intră călare în biserică şi ucide pe un refugiat, stropind sfântul altar cu sânge. Un ţĕran tae opinci din spinarea vacei duşmanului sĕŭ şi se îmbată de fericire când bietul animal muge de durere. Duşmanul sĕŭ tae coadele surorei acestuia, şi fata, care ar fi putut să'l sdrobească, se amorezează de insultător. Cel care tăease opincile din spinarea vacei, 'l prinde şi'l ucide, băgându'i cuţitul în gură, în ochi, în urechi, în inimă; şi însfârşit, surora acestui asasin şi amanta ucisului, dă brânci fratelui sĕŭ în Olt; ucigaşul este ucis de sora sa, iară ea înebuneşte. *Noi suntem aceşti monştrii? Noi, românii?* Şi Carmen Sylva subscrie asemenea ororí? Nu numai că le subscrie dar le

www.dacoromanica.ro

precede cu subtitlul următor: «*naraţiune de moravuri româneşti* !»

Va să zică, aceştĭ huni, aceştĭ vandalĭ, aceştĭ sĕlbaticĭ, sunt ţĕranii noştriĭ. Nicĭ chiar nu sunt nişte escepţiunĭ pe carĭ artiştiĭ le caută câte o-dată ; nu sunt escepţiunĭ, căcĭ nu este o novelă de *tipurĭ speciale*, ci o novelă de *moravurĭ*, cu *studiĭ de moravurĭ româneşti !*

Oare aci am ajuns? Adică Carmen Sylva să'şĭ fi uitat că este Regina Românieĭ? Sub aşa icoană ne presintă streinătăţeĭ Regina noastră ? Tocmaĭ românii, cel maĭ îngăduitor şi ertător popor, să fie presentat ca avênd *vendetta* corsicană ? Noĭ şi *vendetta*, este un neadevĕr monstruos asupra moravurilor noastre. Mărturisim că această novelă este un atac, un adevĕrat atac, ear nu o lucrare literară, nemeritat de românĭ şi nedemn pentru Regina Românieĭ.

Şi pe când noĭ salutăm cu salve de

www.dacoromanica.ro

tunuri onomastica Regineï, Majestatea Sa ne răspunde cu asemenea mulţumiri auguste !

Şi în special ne-a preparat o altă recomandaţie pentru streinătate, o pretinsă descriere a Capitaleï. O parte din acest document a apărut deja.

Capitală şi sat, suntem încondeeaţi ast-fel de Carmen Sylva, cum nicï ungurii nicï ovreii nu ne-aŭ tăvălit până în ziua de astă-zi.

Noi ne rugăm luï Dumneḑeŭ ca să dee bine şi sănătate M. Sale.

II.

Sunt câţi-va aní de când a apărut, într'o ediţie germană, novela M. Sale «*Vengeance*». In ediţia germană novela nu avea sub-titlul «*naraţiune de moravurï româneştï*». Aveam cel puţin mângâerea că această lucrare se presenta germanilor ca o colecţiune de câţi-va monştri, saŭ

www.dacoromanica.ro

ca un *cauchemar* dureros al poeteĭ, iar nu ca resultatul studiilor M. Sale asupra moravurilor românilor. Firește că literaţii şi psichologii germani şi-aŭ putut zice: «aşa sunt eroii poeteĭ, fiind-că poetul are toată libertatea în creaţiunea sa, dar nu românii sunt aşa». Câţi criminalí, câţĭ asasinĭ miserabilí, nu aŭ fost şi nu vor fi încă în Germania, dar cărui scriitor german i-ar trece prin minte ca, studiind asemenea tipurí, să pue d'asupra studiuluĭ sĕŭ, titlul de: «*naraţiune de moravurĭ germane?*» De sigur nu se va găsi nicí un literat, nicí un profesor, şi maí ales nicí un Rege, Regină, Duce şi Ducesă. Nici chiar un duşman al germanilor nu ar avea curajul ca, după ce va descrie un patricid german saŭ un violator al propriei sale fiice, să afirme că asemenea miserii umane represintă «*moravurile germane.*»

In operile Carmen Sylvei găsim o crea-

www.dacoromanica.ro

ţiune al căruia subiect te înfioară şi te desgustă; eroul detestabil e german, şi poetei nu i-a venit prin minte capriţiul d'a scrie d'asupra novelei: «studii de moravuri germane.» Printre novelele pe cari d. Ionescu-Gion s'a grăbit d'a le traduce, pentru publicul român, în ediţiunea Socec, este şi una intitulată: *«în voia vêntului.»* Eacă subiectul: un divorţ are loc, şi doui copii, o fată şi un băiat, suferă neştiind unde să stea, la tatăl lor, care s'a însurat din noŭ, ori la mama lor, care s'a măritat imediat dupe divorţ. Aceştí nefericiţí copii ieaŭ lumea în cap, părăsesc Germania şi se duc peste nouă mări şi nouă ţări. Eacă subiectul. Eacă oroarea: fata e măricică şi frumoasă, e frumoasă şi pură, e un *«fulguleţ de zăpadă»*, represintă mult cântata puritate germană; într'o zi iea pe fratele ei de mână şi se hotărăsc să părăsească pe tatăl lor pentru a se duce la mama lor; fugea de o mumă

www.dacoromanica.ro

vitregă pentru a da peste un tată vitreg; în noua casă şi senina «Fulguleţ de zăpadă», şi nefericitul băeat, descoperiră causa divorţului dintre părinţii lor; *băeatul semăna ca două picături de apă cu tatăl vitreg*; firește că băeatul şi fata suferiră mult de această descoperire; lucru ciudat însă, tatăl vitreg nu 'şi poate suferi copilul natural, adoră însă pe fată, pe «fulguleţ de zăpada»; neam apropiat de oroare; puritatea prigonită de dragostea părinteluĭ vitreg, este mângâeată, prea mult mângâeată, este sărutată şi pândită; însfârşit, într'o zi, o prinde într'o odae; monstrul, o îmbrăţişează frenetic, o sărută apăsat, îĭ declară că o iubeşte la nebunie, dar *nu ca pe un copil*, şi trânteşte pe pat pe «*fulguleţ de zăpadă*»... ce oroare! Tatăl fratelui eĭ! Soţul mumeĭ eĭ!

Ce s'ar fi întâmplat dacă d'asupra moravurilor unuĭ asemenea monstru ger-

www.dacoromanica.ro

man, Carmen Sylva, ar fi pus subtitlul: «*din moravurile germane*?» Şi ce înţeles ar fi avut acest subtitlu? Că în genere sensualitatea bestială, în Germania, nu are nicĭ o margine,—că părinţiĭ violează pe copii soţiilor lor şi pe surorile copiilor lor. Cine nu înţelege că acest subtitlu, pus d'asupra uneĭ asemenea novele, ar fi ridicat toată presa germană în contra Regineĭ Elisabeta?

Numaĭ la noĭ s'a găsit un ziar, redactat în limba franceză, care s'a grăbit să reproducă această novelă insultătoare, de şi dupe subtitlul eĭ româniĭ apar, în ochiĭ celor care nu'ĭ cunosc, şi maĭ ales în faţa duşmanilor lor, ca nişte *ucigaşĭ de profesie*, ca nişte monştri sĕlbaticĭ, ca nişte brute, a cărora armă este cuţitul şi al cărora ideal. perpetuŭ este rĕsbunarea, «vendetta», şi satisfacerea celor maĭ bestiale pofte.

Dacă novela remânea numaĭ în limba

www.dacoromanica.ro

germană, aveam două motive de consolare : limba germană e mai puţin citită în lume ca limba franceză şi Carmen Sylva e mai bine cunoscută în Germania ca în Franţa.

Dacă Carmen Sylva n'ar fi Regină, femee şi bolnavă, răspunsul, la o asemenea insultă adusă Românilor, ar fi fost cu totul de altă natură şi de altă extensiune.

Dar pe când noi Românii sărbătoriam, ieri, cu salve de tunuri, cu slujbe bisericeşti, cu muzici şi cu defileuri de elevi şi eleve, cu marii demnitari ai Statului, cu drapele şi iluminaţii, Carmen Sylva, afară de acea «*Vengeance*», ne descrie pe noi Românii, pe femeile noastre şi Capitala Ţărei, aşa cum Brociner n'ar fi cutezat să o facă.

La Paris s'a început o mare şi interesantă publicaţiune : *Les Capitales du Monde*. Diferiţi scriitori vor descri capi-

www.dacoromanica.ro

talele din lume şi aceste lucrărĭ vor forma o operă în maĭ multe volume.

Carmen Sylva s'a însărcinat cu istoria Capitaleĭ noastre. Fireşte că întreprinderea parisiană este încântată de acest concurs : Regina Elisabeta a trăit aproape 21 de anĭ în Capitala României, este Regină, este scriitoare, membră corespondentă a Academieĭ Române, şi'apoĭ cunoscută, în urmă, parisienilor, prin augusta dragoste ce ne-o arată cu fantasticele şi crudele Sale novele.

Până acum nu s'a publicat din noua lucrare a Regineĭ noastre de cât câte-va fragmente, în două ziare franceze. Cel din urmă organ parisian care a publicat o parte din scrierea M. Sale este «*Le Figaro*» (1).

Mărturisim, de la început, că noua lucrare a Regineĭ este o nouă ofensă pe

(1) *Le Figaro*, supplément littéraire, 30 Avril 1892.

www.dacoromanica.ro

care ne-o face. Şi nu pricepem, de ce? De ce? Nu am fost noĭ delicaţi şi respectuoşĭ cu Suverana noastră? Nu am fost noĭ darnicĭ pentru Dinastia noastră? Nu s'aŭ bătut românii cu vitejie pentru a face din Suverana lor o Regină? Nu am clădit noĭ palat mare pentru Regina noastră? Regina noastră găsit'a alt-ceva de cât devotament în jurul sĕŭ? A cârtit cine-va în potriva capriţiilor Sueraneĭ? Nu 'ĭ-am eşit noĭ înainte numaĭ cu florĭ şi nu am primit'o pretutindenĭ numaĭ cu sĕrbătorĭ entusiaste? Nu am plâns noĭ, din toată inima, prima şi marea durere a Regineĭ? A apărut vre-odată Regina, la vr'o serbare a diferitelor institute, fără ca copilele române să nu'ĭ dăruiască munca lor de cel puţin un an de zile? Florĭ şi dragoste, devotament şi supunere, eacă ce aŭ avut Românii pentru Suverana lor.

Şi când Regina iea condeiul şi ne descrie lumeı, ne simţim coprinşĭ de du-

www.dacoromanica.ro

rerea pe care o simte orí-ce om generos şi devotat care este isbit tocmaĭ pentru că s'a jertfit cu generositate şi cu devotament. Ş'apoĭ, să urăştĭ pe un om, pe douĭ, pe treĭ şi pe maĭ mulţĭ, dar un popor întreg să plătească cu obrazul şi cu cinstea luĭ, pentru micĭ şi uriciose animosităţĭ, iacă ceea ce este rĕŭ, nedrept şi inesplicabil.

Carmen Sylva nu are nicĭ o reservă în privinţa noastră. In noua sa operă sunt erorĭ grave de fapt carĭ ne costă şi sunt apreţierĭ carĭ ne isbesc şi ne costă şi maĭ mult. Carmen Sylva s'a hotărît să ne dea în vileagul lumeĭ. Şi această hotărîre a luat-o într'un moment de surescitare nervoasă, fapt care e de regretat şi pentru noĭ şi pentru M. S. şi pentru Regele Carol şi pentru oamenĭĭ carĭ înconjoară pe Regina României.

Mĕ voiŭ opri asupra erorilor şi apreţierilor crude şi nedrepte carĭ abundă în noua scriere a Regineĭ, şi 'mĭ voiŭ

www.dacoromanica.ro

spune părerea mea, regretând că M. S. Regina nu are destulă linişte şi odihnă, amêndouĕ de o potrivă de necesare pentru scumpa Sa sĕnătate (1).

III.

Organul d-luĭ ministru de externe, *Timpul*, ne întreabă că ce avem cu Carmen Sylva, adică, firește, cu cele din urmă publicaţiuni ale M. Sale. Ce crede escelenţa sa, d. Lahovary, că noĭ suntem de vină dacă suntem nevoiţĭ să vorbim de aceste scrierĭ?

Drept orĭ-ce rĕspuns, să ridicăm şi noĭ o întrebare : nu există oare nicĭ un român, împrejurul d-luĭ Alexandru Lahovary, care să nu se fi cutremurat de

(1) In timpul când mĕ apropiam de sfârşitul acestor articole, a apărut întreaga operă a Reginei : o fascicolă de 23 p. *in-folio*. *Bucarest* par *Carmen Sylva*, (S. M. la Reine Elisabeth de Roumanie).

www.dacoromanica.ro

imensa nedreptate pe care ne-o face, nouĕ românilor, Carmen Sylva? Nu există nicĭ un om demn, în tabăra guvernamentală, care să se fi simţit atins până în adîncul amoruluĭ luĭ propriŭ de cetăţean şi de român? E o cestiune de obraz, de amor propriŭ, bine înţeles, de adevĕr şi de dreptate, pe care aceia carí nu o înţeleg ar face maí bine să tacă şi să continue, cel puţin pe tăcute, a crede că Patria este o esle, ear politica o afacere de stomach şi de înţolire.

Că popoarele, în relaţiile dintre ele, nu sunt democratizate, e un adevĕr pe care orĭ-ce om politic trebuie să'l ştie. Popoarele cele marĭ şi puternice, adeseaorĭ maltratează pe cele maí micĭ, uitând serviciile aduse de acestea, în timpurĭ grele, pentru omenire. Şi în special, pe noĭ românií, mult timp popoarele cele marĭ nu aŭ voit să ne cunoască şi să ne recunoască, cu toată dreptatea noas-

www.dacoromanica.ro

tră din present şi cu toate drepturile noastre istorice pe carí le avem în faţa Europeï. Europa creştină şi cultă a numit odinioară pe un Voevod al nostru «*spada luĭ Christ*», căcĭ acel Voevod, cu noí românii, a stat zid de apărare aí Europeí împotriva invasiuneï musulmane. Şi, pe când popoare marĭ eraŭ învinse şi covîrşite de vitejia şi fanatismul otoman, noĭ am luptat, am biruit, şi, învinşi, ne-am ridicat de atâtea orí la Dunăre, şi am spart valurile invasiuneï ce cutremura Europa. Venezienií pe apă şi noĭ pe uscat, am fost salvatorií creştinătăţeí şi aí Occidentuluí.

Şi câte am îndurat noí de la aceia pe carí 'í-am apărat! Străinătatea, străiniĭ, marĭ şi puternicĭ în urmă, ne-aŭ maltratat, ne-aŭ batjocorit, refuzând de a ne cunoaşte, uitând trecutul şi serviciile noastre. Şi oamenií noştri de stat, Brătienií, Rosetti, Kogălnicenií, Goleştií, Bălceştií, Alexandri şi Negri, aŭ răbdat

www.dacoromanica.ro

şi aŭ cutreerat Europa, apărându-ne de acusaţiunile nedrepte, reînviind drepturile noastre uitate, cercând, cu răbdare, cu înţelepciune, cu focul patriotismuluĭ, cu elocinţă şi cu blândeţe, să convingă pe *străinĭ* că meritĕm o soartă maĭ bună şi o opinie maĭ favorabilă. In această goană sfântă, de martirĭ, oamenii noştri aŭ isbutit să convingă pe scriitoriĭ marĭ aĭ Europeĭ, pe unele capete încoronate şi pe unele popoare marĭ.

De la *străinĭ* am pătimit multe, dar le-am răbdat, şi i-am convins şi i-am învins cu vorba şi condeiul; de străinĭ am isbutit să triumfăm, şi astă-zĭ noĭ credeam că împotriva noastră nu avem de cât pe ungurĭ, pe ovreĭ şi pe aceia, cărora le făcurăm cel maĭ mare bine când aŭ perit glorios miĭ şi miĭ de Românĭ sub meterezile Plevneĭ. Dar în faţa Europeĭ, contra acestora, avem argumente puternice, şi ne putem apăra cu succes. Când însă în rîndurile acestor

www.dacoromanica.ro

străinĭ, din nelinişte sufletească, se pune un scriitor pe carĭ aveaĭ dreptul, şi El datoria, de a-l considera ca al tĕŭ, atuncĭ durerea este maĭ mare, maĭ amară, maĭ insuportabilă.

Să ne isbească unĭĭ străinĭ este o nedreptate esplicabilă, dar să ne ponigrească, în sufletul şi aspiraţiunile noastre, Carmen Sylva, Regina noastră, iacă ceea ce numaĭ luĭ Dumneḑeŭ ĭĭ este dat să înţeleagă, iar noĕ dat să ne revoltăm, dacă a maĭ rĕmas simţire şi conştiinţă în noĭ. De cât să ne umilească şi Regina noastră, iară noĭ să tăcem, ar fi maĭ bine ca toţĭ, câţĭ ţinem penele în mână, ar fi maĭ bine să le frângem şi să le aruncăm la căruţele Primărieĭ, saŭ să ni le înfigem în ochĭ, pentru ca să nu maĭ citim moravurile şi nesimţirea carĭ ni se impută... Acela care ţine un condeiŭ în mână nu este un pomanagiŭ de partid, nu este numaĭ un soldat care să lupte înpotriva unuĭ partid saŭ

www.dacoromanica.ro

altuia, ci este, şi trebue să fie, o santinelă a românismuluĭ şi a demnităţeĭ naţionale. Şi când un asemenea soldat nu are libertatea d'a suna alarma şi d'a 'şĭ apĕra neamul, să facă bunătate să'şĭ schimbe rolul cu acela de «fecior boeresc», să facă bunătate să dee locul sĕŭ de onoare şi de jertfă altuĭ om, hotărît să'şĭ înplinească, cu curaj şi energie, cea maĭ sfântă datorie de publicist: apărarea demnităţeĭ naţionale.

Carmen Sylva, în fragmentul sĕŭ din descrierea Capitaleĭ, publicat în suplimentul literar al ziaruluĭ «*Le Figaro*», ne izbeşte în tot ce avem maĭ sfânt de apărat, în geniul şi idealul nostru. Aspectul nostru şi al Ţĕreĭ, privirea noastră exterioară o presintă maĭ mult saŭ maĭ puţin favorabil, dar sufletul nostru, dar perspectiva interioară a poporuluĭ românesc este o *oroare,* dupe Carmen Sylva.

www.dacoromanica.ro

Cuvêntul nu este spus, dar ori-cine îl înţelege.

Şi maĭ ântêiŭ să începem cu o eroare de fapt, cu o eroare materială. Carmen Sylva spune lumeĭ că, în ziua când a intrat în Capitală şi a ajuns în faţa Palatuluĭ, nu putea crede ochilor că acea casă este un Palat. Casa Goleştilor nu se putea numi europeneşte *un palat*, suntem de acord. Era însă o casă destul de bine zidită şi destul de frumoasă. Dar nu ne supără gustul rafinat, de acum 21 de anĭ, al Regineĭ. Ceea ce însă ne supără este un mare neadevĕr. Carmen Sylva afirmă că la casa Goleştilor, la Palat, *«nicĭ o fereastră nu se închidea!»* Este posibil? Cine a cunoscut vechiul palat, trebue să rĕmâe înmărmurit de această afirmaţiune. Şi maĭ departe Carmen Sylva, tîrîtă de o inspiraţiune à la Edgard Poë, maĭ puţin geniul, spune străinilor că *umezeala zidurilor Palatuluĭ*

www.dacoromanica.ro

se ridicase pînă sus, şi că din această causă *'i-a murit mai mulţi servitori şi mai multe perechi de cai*, şi că, tot din această causă, *M. S. Regina suferă de friguri de mai bine de 20 ani* (1). Atâţia servitori şi cai aŭ perit din cauza *umezelei*, şi M. S. cu o constituţie titanică, s'a ales numai cu friguri, cari durează de 20 de ani !..... Pentru ce Suveranii nu aŭ cerut să li se facă ferestre nouĭ cari să se închidă? Şi de ce Suveranii nu vor fi cerut Ţărei să dĕrîme zidurile umede? Ţara a dat 12 domenii pentru Suveranii ei, şi nu ar fi cheltuit, pentru scumpa sănătate a Reginei Elisabeta, 200,000 de lei, *în reparaţiuni locative*? Dar ceea-ce este şi mai inesplicabil, e faptul următor: Statul a cheltuit mai multe milioane pentru a desvolta şi zidi palatul regal, şi, când a fost să dĕrîme, a lăsat în toată întregimea lor zidurile vechiuluĭ Palat(2).

(1) *Bucarest*, p. 301.

(2) Când s'a început reparaţiunea şi lărgirea ve-

www.dacoromanica.ro

De ce s'a lăsat în picioare aceste ziduri? Pentru că architecţiĭ le-aŭ găsit bune, sănĕtoase, zidite din belşug şi cu temeiŭ, cum aŭ zidit Goleştiĭ şi vechiĭ boerĭ aĭ Ţĕreĭ.

Ce plăcere paradoxală pe Carmen Sylva să afirme Europeĭ că, aproape 20 de anĭ, a trăit în ziduri din carĭ curgeaŭ picăcăturile de umeḑeală («suintement des murs»)!

Românul are o vorbă: «*să nu'ţĭ facĭ casa de rîs.*» Carmen Sylva face casa Ţĕreĭ de rîs, şi de aceasta ne-a părut şi ne pare rĕŭ, căcĭ ne atinge pe toţĭ de o potrivă. România sordid de calică cu Suveraniĭ eĭ! Şi aceasta cine o spune? Regina României! E dureros şi inesplicabil.

---

chiului palat, precum şi clădirea aripeĭ nouĭ, M. Sa Regina a interzis architecţilor d'a se atinge de apartamentul Sĕŭ. De ce? Pentru că era umed şi dădător de friguri şi reumatism?

www.dacoromanica.ro

Doamnelor din Capitală Carmen Sylva le păstrează o augustă graţiositate (1), căcí le presintă ca pe nişte cadîne nenorocite, pe cari M. Sa Regina *«le-a învěţat să umble pe jos!»* Fireşte dar că, pentru occident, reese că M. Sa le-a învěţat să umble pe jos, să aibă ţinută, să se încalţe, să se îmbrace şi să aibă şi domnia lor, o înfăţişare europenească. Doamnele noastre poate că 'şĭ aduc aminte cum a venit Carmen Sylva. Şi cine nu ştie nu are de cât să vaḑă fotografiile Regineï de pe acele timpurí, în volumul german intitulat: «Din viaţa Carmen Sylveï» (2). Cerem ertare de a constata că, din aceste documente, reese că doamnele noastre ştieaŭ să se îmbrace europeneşte, să aibă ţinută şi să meargă, cel puţin de o potrivă, ca au-

(1) *Bucarest* p. 306.

(2) *Aus Carmen Sylva's Leben,* von Nathalie Freiin von Stackelberg.

www.dacoromanica.ro

gusta lor Suverană. Poate că Carmen Sylva va fi învĕţat pe unele doamne din intimitatea Sa câte-ceva, nu tăgăduim; dar afirmăm că, la sosirea augusteï noastre Suverane, doamnele române aveaŭ înfăţişare europenească, şi viaţa lor, întru toate, era ca aceea a femeilor din occidentul Europeï.

Inainte de sosirea în Ţară a Elisabetheï de Wied, Michelet, Quinet, Regnault, Ubicini, şi atâţia alţi scriitorï iluştri, ne-aŭ cunoscut şi ne-aŭ descris cu totul alt-fel de cât Carmen Sylva. Şi eï cunoşteaŭ viaţa de familie a noastră, şi pe doamnele noastre, şi nicăerï nu le-aŭ presentat ca pe nişte orientale, străine de civilisaţiunea occidentuluï.

O notă specială, o impresiune puţin onorătoare, dă occidentuluï, Carmen Sylva, din primele sale preumblărï prin Capitală. Să lăsăm la o parte multele cârciumï pe carï ţine să le noteze augusta

www.dacoromanica.ro

scriitoare. Da, eraŭ cam multe. Nu credem însă să avem noĭ maĭ mulţĭ beţivĭ ca Germania şi Anglia, bunioară. Ceeace însă ne pune pe gânduri sunt «*figurile de brigandĭ*» (1) carĭ apăreaŭ Regineĭ în Capitala Ţĕreĭ. Figurile de *brigandĭ* eraŭ atât de multe în cât îĭ furnisaŭ Regineĭ o notă specială a Capitaleĭ Românieĭ, impresiune care a persistat 21 de anĭ, aşa în cât Carmen Sylva să o transmiţă astă-zĭ Occidentuluĭ europenesc. In capitala noastră, atâţia *brigandĭ !* Şi când ? acum 21 de anĭ, când nu aveam aproape nicĭ un fel de poliţie. Analele justiţieĭ sunt de faţă pentru aceia carĭ aŭ uitat starea noastră socială de acum 21 de ani. Câte omorurĭ înfiorătoare, câte brigandaje, s'aŭ petrecut şi se petrec în Capitala noastră ? La noĭ crima şi brigandajul sunt escepţiunĭ, atât de rarĭ, în cât nu este o afirmaţiune gre-

(1) *Bucarest*, p. 303.

www.dacoromanica.ro

şită a spune că maĭ multe ororĭ se petrec în Londra, în Paris şi la Berlin, ca în Bucureştĭ.

Este în adevĕr revoltător să vedem pe Regina noastră spuind Europeĭ că primele sale impresiunĭ din Capitală aŭ fost mulţimea figurilor de brigànd ĭ ce ĭĭ apăreaŭ ziua la miaza mare, pe stradele Bucureştilor. In ce roman a citit acest tabloŭ înfiorător ? Şi ce roman monstruos face, Carmen Sylva, din noĭ ? Şi, pentru Dumneḑeŭ, pe lîngă marele neadevĕr, pe lîngă această halucinaţie rĕŭ-voitoare, uită Carmen Sylva că este Regina Românieĭ ? Şi dacă Ea uită, nicĭ Regele, nicĭ guvernul Regeluĭ, nicĭ *anturajul* Regineĭ, nu Ĭĭ aduc aminte ? Nu există nimenĭ carĭ să vegheze la demnitatea Ţĕreĭ şi a Dinastieĭ ? Nu există nicĭ un om care să spue Regeluĭ că Carmen Sylva face jocul duşmanilor Ţĕreĭ şi aĭ Dinastieĭ noastre ?

Dacă, din respect pentru adevĕr, nu

www.dacoromanica.ro

suntem cruțați de Suverană, să I se atragă atenția cel puțin că are datorii de înaltă convenință față de Națiunea a cărei Regină este.

Regele este Șeful Țĕreĭ și neapĕrat este Suveranul și al augusteĭ scriitoare. Pînă când M. Sa va tolera asemenea denigrărĭ aduse Națiuneĭ Sale? Putem afirma M. Sale Regeluĭ că nu este român adevĕrat care să nu se fi simțit ofensat, în tot ce are el maĭ demn și maĭ sensibil, ca om și ca cetățean.

Regele suferă când citește asemenea publicațiunĭ, zicea un domn din sferele guvernamentale.

Regele însă putea înpedica asemenea aberațiunĭ, carĭ ne presintă Europeĭ ca pe un popor de sĕlbaticĭ și de briganzĭ, ear pe Carol ca pe un Rege al briganzilor.

www.dacoromanica.ro

IV.

Carmen Sylva, într'un fragment din *Bucarest*, sub titlul «*Le Roumain*(1)», presintă occidentuluĭ o analisă psihică a Românuluĭ în genere. Aci nu maĭ avem a face cu nişte impresiunĭ trecĕtoare, cu nişte note pe carnet, cu nişte obsevaţiunĭ privitoare la câţĭ-va, saŭ la vre-o clasă de Românĭ, ci analisa Suveraneĭ ne coprinde şi ne defineşte pe toţĭ; am putea zice că Suverana s'a încercat a prinde, în câte-va cuvinte, sufletul Românieĭ.

M. Sa nu a vĕḑut o mulţime de Românĭ triştĭ, ci «*in fond, nu există popor*

(1) In suplimentul literar al ziaruluĭ Figaro, citat în paginile de maĭ nainte, studiul Regineĭ este împărţit în maĭ multe capitole şi fie-care capitol poartă câte un titlu. In fascicula *Bucarest*, din *Les Capitales du Monde*, dispar diferitele titlurĭ, bine înţeles

www.dacoromanica.ro

mai trist;» nu i s'a întîmplat să vadă copii melancolicĭ, cĭ melancolia tutulora «*ți sfâșie inima*». «*Românul nu se miră de nimic.*» «*Nil admirari*, este în sângele sĕŭ» căcĭ el este «*născut blasat.*» Și temêndu-se Carmen Sylva că augustele Sale cuvinte nu vor fi înțelese adăogă: «*pentru Român entusiasmul este un lucru necunoscut.*» Și bine înțeles că toate părțile acesteĭ analise psichice sunt ilustráte cu exemple potrivite ad-hoc.

Cuĭ îĭ place acest mod d'a ne presenta lumeĭ nu are de cât să aplaude cuvintele Regineĭ, și să facă din admirațiunea sa o dovadă de dinasticism practic, onorat și rĕsplătit direct proporțional cu lipsa de civism, de conștiință și de demnitate umană.

Eŭ înțeleg cu totul alt-fel dinasticismul. Eŭ cred că suntem datorĭ a ne a-

---

fără a dispărea neadevĕrurile și ofensele. *Bucarest*, p. 305 și 306.

www.dacoromanica.ro

păra neamul contra tutulor acelora carí 'l atacă şi se încearcă a 'l discredita în faţa Europeï.

Pe cuadranele Romanilor sta de obiceiŭ, urmĕtoarea inscripţiune: *vulnerat omnes, ultima necat.* Adică fite-ce oră trecută vatămă, iar ceą din urmă ucide. Inscripţiunea romană se potriveşte foarte mult cu operile Regineï privitoare la noi. Multe din ele ne-aŭ durut, treptat ce aŭ fost scoase la lumină, cea din urmă însă ar fi de natură d'a ne ucide, dacă nu ar exista în Europa oamenï iluştri carï să ne cunoască: şi pe noï şi pe Majestatea Sa.

In adevĕr, dacă noï Românii am fi aşa cum ne descrie Carmen Sylva, ce rost am maï avea în lume şi ce drept de viaţă ar maï fi pentru noï? Să pĕtrundem bine analisa Regineï şi să ne dăm seama de ceea-ce pot înţelege

www.dacoromanica.ro

străinii şi duşmanii noştri din această analisă.

In echilibrul europenesc şi în existenţa naţiunilor, un popor netrebnic, nesimţitor, fără credinţă în forţele luĭ şi fără ideal, nu are drept d'a fi şi d'a încurca rostul lumeĭ cu prostia luĭ. Şi ce credinţă şi ce ideal poate avea un popor ale căreĭ generaţiunĭ proaste se nasc *blasate?* Un individ blasat prin împrejurărĭ, prin studiĭ şi prin nenorocirĭ, merită încă oare-care consideraţiune din partea concetăţenilor sĕĭ, dar individul *născut blasat* nu poate întîmpina de cât dispreţul opiniuneĭ publice. Ş'apoĭ blasatul născut este adesea-oră omul viţiilor, al delictelor şi al crimelor, şi societatea se scapă de el adăpostindu-l la umbra şi la întunericul puşcăriilor şi al ocnelor. Acelaşĭ lucru se întîmplă şi cu popoarele, când ajung a se *naşte blasate.* Şi în adevĕr, aşa cum sunt raporturile

www.dacoromanica.ro

dintre popoare, Europa are dreptate ca să nu ţie seamă de un popor blasat, care nu crede în nimic, nici în el, nici în cei-l-alţi, care rămâne indiferent la toate evenimentele, care nu are nimic de admirat pe lume şi nu poate să se entusiasmeze nici chiar în momentele supreme, momente cari pot decide de existenţa lui. Pentru un asemenea popor, nu se schimbă nici un cuvênt şi nu se cheltueşte nici o umplutură de puşcă.

Şi când oamenii de stat vor putea evita conflictele cu jertfa unui popor netrebnic, a căreia devisă este «*nil admirari*», o vor face cu cea mai mare plăcere, spre dreapta satisfacţiune a tutulor.

Eacă cum ne presintă pe noi Regina Elisabeta, adăogând la pornirile noastre criminale, la setea noastră de rĕsbunare şi de sânge, indiferenţa, lipsa de entusiasm, de admiraţiune, şi blasarea din naştere.

www.dacoromanica.ro

In 21 de anĭ Regina noastră nu ne-a cunoscut, şi 21 de anĭ ne-a dispreţuit ca pe niştе sĕlbaticĭ, pentru ca astă-zĭ să spue lumeĭ că M. Sa a fost ca o fee, pură şi senină, osândită să trăească, o viaţă întreagă, într'un beciŭ umed şi în mijlocul a cincĭ milioane de nomaḑĭ fără ideal.

Dar să spunem întreg adevĕrul, care reese din publicaţiunile Suveraneĭ noastre : Carmen Sylva nicĭ nu ne cunoaşte, nicĭ nu ne iubeşte, nicĭ nu ne respectează.

Nu este exemplu în istorie de rĕsplată maĭ tristă pentru jertfele făcute de un popor generos spre mărirea Suveraneĭ luĭ. Cine nu'şĭ aduce aminte de entusiasmul cu care aŭ fost primiţĭ, atât Regele cât şi Regina, când aŭ pus piciorul în România?...

Eram copiĭ pe timpurile acelea şi entusiasmul, ridicat în Capitală de aceste

www.dacoromanica.ro

evenimente, 'l vedem ş'acum. Bĕtrânĭ, tinerĭ, copiĭ, bărbaţĭ şi femeĭ, bogaţĭ şi săracĭ, toţĭ eraŭ în vestminte de sĕrbătoare, purtând buchete de florĭ, îmbulzindu-se, strivindu-se, pentru a vedea şi saluta pe tînĕra lor *Doamnă*; şi de la Mitropolie pînă la Palat, pînă la beciul cel umed, a fost un ura titanic, un ura de entusiasm cald, sincer şi plin de energie şi de dragoste. Şi pe când toate clopotele Capitaleĭ sunaŭ, pentru a vesti tuturora că Doamna lor a sosit, bĕtrânele îşĭ făceaŭ semnul cruceĭ, murmurând : «*Dumneḑeŭ să bine-cuvinteze sufletul, inima şi sînul Voduleseĭ, că e tînĕră şi frumoasă şi n'are de ce să fie rea !*»

Aceste cuvinte le-am auzit din gura uneĭ bĕtrâne de 80 de anĭ, şi nu le voiŭ uita nicĭ-o-dată.

Şi tocmaĭ despre acest popor Regina Elisabeta să spue Europeĭ că nu cunoaşte entusiasmul ? Dacă Carmen Sylva

www.dacoromanica.ro

nu a înțeles sărbătoarea cu care a fost primită în Țară, să fi citit descrierea entusiasmului celor trei zile cari aŭ urmat dupe actul unirei Principatelor-Române. Și dacă Carmen Sylva nu a putut să ne înțeleagă momentele mari din trecutul nostru, a uitat oare chiar ceea-ce a veḑut și ceea-ce Regele Carol a constatat pe malul Dunărei și peste Dunăre? Când Românii aŭ plecat la rezboiŭ, au plecat cântând, și in soldați și în corpul ofițeresc era un entusiasm frenetic și suprem. Și s'aŭ bătut Românii, ca în trecutul lor glorios, vărsându-și sângele, sub ochii Regelui Carol, ai Imperatului Alexandru și ai representanților Europei, cu atâta entusiasm și eroism, în cât aŭ făcut pe Regele Carol și pe ofițerii străini să verse lacrimi de durere, de iubire și de admirațiune.

Documentele acestor eterne emoțiuni sunt, și nu vor peri, pentru ca pururea

www.dacoromanica.ro

să întrebe pe Regina Elisabeta : — «Astfel se bate un popor indiferent? Aşa ştie să moară copiii unuĭ popor trist, melancolic şi blazat din naştere? Şi ast-fel se răsplătesc jertfele acestor martirĭ şi eroĭ aĭ Patrieĭ şi aĭ Dinastieĭ?» Ce nedreptate! ce..... dar să ne oprim numaĭ la acest cuvênt, căcĭ orĭ-cine înţelege ce comite Regina Elisabeta când pe mormêntul a 10,000 de eroĭ scrie cu pana Sa de aur : «*Aŭ murit fără entusiasm, blazaţĭ din naştere, aŭ murit ne-ştiind ce să facă cu viaţa*»! Şi din jertfa acestor blazaţĭ s'a ridicat un popor respectat în Europa, s'a turnat o Coroană de oţel pentru Rege şi s'a câştigat titlul de Regină pentru Carmen Sylva, prinţesa de Wied de odinioară (1).

(1) Elisabeth de Wied, chiar cu puţin timp înainte d'a deveni *Doamna Românilor*, era hotărîtă să îmbrăţişeze cariera de *institutrice*. In adevĕr eacă cum se termină o scrisoare a tinereĭ Prinţese pe care o adresa, din Neapole, augusteĭ Sale mume, în 20 Ia-

www.dacoromanica.ro

Noi am dat dovedi de entusiasm; cât pentru blazare, să ne erte Suverana noastră a 'I întoarce cuvêntul. M. Sa este blazată, şi, când ne vede pe noi blazaţi, fenomenul nu se explică de cât prin proiecţiunea sufletului M. Sale asupra noastră. In imagina ce'şi face Carmen Sylva despre noi, este propria Sa imagină; un defect de optică psichică, un amestac între subiectivitatea poeteï şi obiectivitatea poporului românesc.

Operile Regineï Elisabeta sunt de faţă,

---

nuarie 1867 : «*Dacă nu mĕ mărit, 'mï voiŭ trece examenele, am o voinţă hotărită in această privinţă : este un scop pe care nu'l perd din vedere, orï-cât de nomadă ar fi viaţa pe care o duc. Mĕ mângâiŭ cu acest proect de anï întregï; dacă câte-o-dată mi se pare presumţios saŭ romanesc, de cele maï multe orï nu mi se pare de loc aşa. Un glas 'mï spune* : **vocaţiunea ta este d'a fi institutrice**. *Dacă 'mï fac ilusiunï, viitorul va dovedi; acum sunt convinsă că nu mĕ înşel. Dau zece lecţiï pe sĕptĕmână şi asist la toate cele-l'alte*». (Carmen Sylva, Elisabeth Reine de Roumanie, par E. Sergy, p. 93).

www.dacoromanica.ro

în ele se ved un neastîmpăr perpetuŭ, o frămîntare dureroasă, un desgust inesplicabil, o neîncredere în menirea vieţeĭ, o sdruncinare de nervĭ şi o negaţiune a marilor pornirĭ ale umanităţeĭ. Doveḑĭ morale de blazarea augusteĭ scriitoare sunt, pe lîngă operile maĭ marĭ, ca lungime, maximile Sale. Cine crede că *adulterul este scuzabil cînd resultatul este un fruct de geniŭ*, şi cine, avênd ast-fel de credinţe, le şi tipăreşte în patru limbĭ, trebue să fie blazat din naştere saŭ din împrejurărĭ ale vieţeĭ. Poporul românesc nu a gîndit nicĭ o dată ast-fel, Carmen Sylva însă a stăruit să 'I se citească ast-fel de maxime în Academia Francesă. Firește că Academia Francesă a cedat uneĭ Regine, gîndindu-se că ar fi foarte greŭ să ştiĭ, de la început, dacă veĭ avea scuza carmeniană, dacă adică veĭ zămisli un prost saŭ un om de geniŭ.

Carmen Sylva n'a cunoscut un popor

www.dacoromanica.ro

mai trist de cât Românii. Dacă augusta scriitoare ne-ar fi înțeles doinele, cântecile și melopeele noastre, dacă ne-ar fi înțeles întristarea, de sigur că nu ne-ar mai fi mărit-o. Am fost triști, din causa străinilor cari ne-aŭ supt și ne-aŭ trădat un secol și jumĕtate. Obosiți de mai multe secole de rĕzboiŭ, pentru noi și pentru Europa, am fost prinși de o invasie nefericită de străini. Străinismul, lacom și neîndurat, a fost causa melancolieĭ noastre. Astă-zi însă, Românii aŭ renăscut, și aŭ renăscut din propria lor vitalitate, din entusiasmul lor, din conștiința menireĭ lor, conduși de un ideal, la care Regina Elisabeta, dupĕ câte se vede, nu a putut să se ridice. Secolul melancolieĭ naționale a trecut, și, dacă p'atuncĭ ne mâhneaŭ străinii, astă-zĭ în treacăt, ne întristează inima străină cu care a trăit Carmen Sylva în mijlocul poporuluĭ generos pe al căruia tron stă Regina Elisabeta.

www.dacoromanica.ro

V.

Uitasem a spune că însăşi Carmen Sylva afirmă că, în ziua când s'a celebrat nunta Suveranilor noştri, patru-zecĭ de cununiĭ s'aŭ efectuat (1). Da, în adevĕr, noĭ Românii aşteptam cu atâta entusiasm pe Doamna noastră în cât maĭ toate nunţile din carnaval s'aŭ amânat pentru ca să se celebreze în ziua când se va cununa augusta perechiă. Şi cele *patru-zecĭ* de cununii, de carí vorbeşte Carmen Sylva, s'aŭ celebrat numaĭ la Mitropolie, la acestea însă trebue adăogate cele-l'alte sĕvîrşite în aceeaşĭ-zi la diferitele biserici din Capitală. E ceva a amâna o nuntă de bunăvoe, a se amâna însă sute, în aşteptarea tinereĭ Suverane de sigur că însemna un mare entusiasm, pentru Elisabeta de Wied, un entusiasm care se manifesta în toate, până şi în

(1) *Bucarest*, p. 301

www.dacoromanica.ro

corespunderea datei atâtor nunți cu aceea a Domnitorului Carol cu Principesa Elisabeta. Și Carmen Sylva vede și în acest fapt istoric o probă că entusiasmul este un lucru necunoscut pentru Români!

«*Nil admirari*», a nu admira nimic, după Carmen Sylva, *este in sângele nostru* (1). Eacă, după părerea mea, nota cea mai inferioară ce se poate constata despre un popor. Un popor, care nu admiră nimic, este o adunătură de cretini, de degenerați fisicește și moraliceşte, care nu poate avea alt sfîrșit apropiát de cât peirea saŭ cucerirea de alt popor viguros și cu însușiri morale, umane și superioare.

Dar o minte, serioasă și dreaptă, poate să ne veștejască cu sentința că noi suntem un popor care *nu admirăm nimic?* Oare, dacă «*era in sângele nostru*» acest

(1) *Bucarest*, p. 306.

www.dacoromanica.ro

«*nil admirari*», puteam noi s'ajungem ce am ajuns, în mai puţin de o jumĕtate de secol? De la 48 pînă la 91, puteam noi să percurgem, cu o iuţeală vertiginoasă, o cale morală, socială şi culturală, atât de mare? Cu indiferenţa, cu blazarea şi ca acel fatal *nil admirari* am fi fost acum ca şi acum 100 de ani. Pe noi Românii nimeni nu ne-a bătut la spete ca să învetăm carte, ca să ne cucerim drepturile publice şi ca să ne înzestrăm cu instituţiunile pe care le avem astă-zi. Nici Cuza-Vodă, nici Regele Carol, nu aŭ pus să ne tunză cu d'asila, să ne spele şi să ne îmbrace europeneşte, aşa cum Petru cel Mare a făcut în Rusia.

Dacă Românii aŭ inveţat carte, causa nu a fost alta de cât admiraţiunea lor pentru popoarele culte şi pentru cultură în sine; dacă Românii s'aŭ dat cu atâta succes la ştiinţele positive, la literatură şi la arţi în genere, causa nu este alta

www.dacoromanica.ro

de cât simțul de admirațiune ce l'aŭ ei pentru frumos și adevĕr. Iubirea și admirațiunea pentru libertate aŭ făcut din Românĭ un popor cu instituțiunĭ democratice, de și eraŭ strânșĭ între treĭ imperiĭ marĭ, dintre carĭ douĕ cu desĕvârșire despotice, iar cel d'al treilea cu mult maĭ înapoiat în drepturile publice și regimul representativ ca noĭ Româniĭ.

Carmen Sylva constată că astă-zĭ, în Capitală, lumea cultă este în curent cu toate scrierile și evenimentele artistice și științifice din Occident, și că se citesc și se discută cu pasiune toate operile de valoare carĭ apar la Paris ca și în cele-l'alte focare de lumină din Europa. (1) Eŭ adaog că tinerimea universitară de astă-zĭ este în curent cu toate publicațiunile nouĭ, cu toate descoperirile și perfecționările științifice ;

(1) *Bucarest*, p. 306.

www.dacoromanica.ro

cât despre literatură, nu este student în litere saŭ amator, de la cele-l'alte facultăţi, care să nu fi citit toate operile capitale ale tutulor literaturilor europeneşti, pe unele cel puţin în traducere, dacă nu chiar d'a dreptul în original.

Intrebám acum, pe orí-ce om de bun simţ, care nu ne-ar urî, cum se esplică toate aceste fapte, dacă noï am avea *in sângele nostru* acel fatal *nil admirari?* Dacă Carmen Sylva s'ar fi întrebat : de ce vin atâţia artişti marï la noï şi de ce în lunele de vacanţă zecimï de miï de Românï părăsesc Ţara lor? De sigur că nu ar fi avut alt rĕspuns de cât cel natural şi logic : artiştiï marï vin la noï fiind-că avem simţul admiraţiuneï frumosuluï, şi cheltuim în streinătate atâţia banï, earăşï pentru a ne satisface simţul de curiositate şi de admiraţiune.

Dar, pentrŭ ca să probăm uşurinţa cu

www.dacoromanica.ro

care suntem acuzaţi de Carmen Sylva, să viŭ la exemplele pe carí le dă în scop d'a dovedi indiferenţa şi neadmiraţiunea Românuluï.

Carmen Sylva afirmă că câţí-va *ţĕranĭ moldovenĭ, muşcaţĭ de lupĭ turbaţĭ şi trimişĭ la Pasteur, nu s'aŭ minunat de Paris, ca şi cum ar fi fost satul lor.*(1) E serios acest exemplu? Şi este o dovadă serioasă? Maí ântêiŭ că asemenea exemple nu daŭ drept nimĕruí d'a decide de o naţiune; al douilea, de unde ştie Carmen Sylva că bieţií ţĕranĭ nu s'aŭ minunat de nimic? şi al treilea, dupe sentimentele unor oamenĭ turbaţí, preocupaţĭ de viaţa lor pusă în primejdie, nu se poate judeca despre un popor întreg. Aş vrea să ştiŭ dacă cel maí expansiv dintre artiştiĭ Germaní, când l'ar apuca suferinţele turbărei, ar maí putea să ad-

(1) *Bucarest*, p. 306.

www.dacoromanica.ro

mire frumuseţea şi frumuseţile Parisuluĭ. Nu sunt de cât nebuniĭ carĭ, printr'o surescitare extraordinară a imaginaţieĭ lor bolnave, pot să uite o durere mare şi să admire cu entusiasm ceva real saŭ o ilusie d'a lor. Bolnaviĭ ceĭl'alţi n'aŭ acest dar, dar de aceea aŭ şi speranţa d'a se vindeca.

Pentru a'şĭ susţine tesa, Carmen Sylva simte nevoe d'a intra în unele scene din palat, ca şi cum ceea-ce s'ar fi petrecut la palat ar fi hotărîtor de moravurile şi sentimentele poporuluĭ românesc.

Iacă cum aranjează scena nesimţireĭ noastre. M. Sa e la balul anuluĭ noŭ; firesţe: lume, toalete, dantelăriĭ, lumină electrică, sclipirĭ de diamante, ce nu se află la asemenea bal? Carmen Sylva se apropie de un *deputat ţĕran* şi 'l întreabă:

— «'*Ţĭ* place *ţie*, aicĭ la bal?

— «Da, rĕspunde el; dar eŭ am maĭ

www.dacoromanica.ro

vĕḑut. Iacă, însă femeea mea care vine la bal la palat pentru ântêia-oară.

Şi Carmen Sylva, întorcêndu-se către ea, o întrebă :

— «*Tu*, găseştĭ că e frumos ?

— «Da, rĕspunse ea absolut liniştită (sans se derider).

Această scenă dă ocasie Regineĭ d'a ne presenta Europeĭ ca pe un popor indiferent şi nesimţitor, neimpresionabil de frumuseţile naturei şi ale omuluĭ.

Maĭ ântêiŭ, ceea ce nu înţelegem din această scenă este maniera de a *tutuĭ* pe deputatul ţĕran şi pe soţia luĭ. Ce, oare Carmen Sylva nu ştia că tocmaĭ în faţa ţĕranuluĭ român deosebirea între *tu*, *d-ta* şi *d-voastră*, este maĭ pronunţată ? Acel mod d'a întreba ni se pare cu desĕvêrşire nepotrivit cu o Regină. Dar, fie. Ce dovedeşte liniştea perfectă cu care rĕspunde soţia deputatuluĭ ţĕran ? Că Româniĭ aŭ în sângele lor *nil admirari ?* Noĭ credem că acea linişte

www.dacoromanica.ro

dovedeşte că ţĕranca noastră nu şí-a uitat cu *cine* vorbeşte, şi de aceea eŭ admir acele maniere senine, fără a le confunda cu nesimţirea. Ce, vroea M. Sa ca frumoasa moşneancă să înceapă a esclama în bal, a gesticula, a se tortura, a se prăpădi de admiraţiune? Multe şi mulţi vor fi făcut aşa, ştiind că aşa 'ĭ place Carmen Sylveĭ, dar ea ne ştiind aceasta, a rĕspuns cu demnitatea şi cu seninătatea ce se cuvine a avea înaintea Suveranilor noştri.

Noĭ par'că vedem pe femeea munţilor, ce cuminte, ce delicat-sfiicioasă, ce blând-demnă, ce modestă, şi ce cumpătată la cuvinte, căcĭ este între boierĭ şi doamne, şi în faţa eĭ este Regina Românieĭ. Toată gândirea 'ĭ este preocupată de ideea d'a nu turbura nişte manierĭ de viaţă în carĭ nu a trăit şi pe carĭ nu le cunoaşte. Şi moşneanca isbuteşte atât de bine, în cât *agaseză* pe Carmen Sylva care nu

www.dacoromanica.ro

se opreşte d'a spune : «*par'că ea era Regină.*» (1)

Trebuea Carmen Sylva să afle ce a spus în sat soţia deputatuluĭ ţĕran, dacă vroea în adevĕr să afle ce impresie a primit ea din petrecerea de la Palat. Numaĭ în satul eĭ şĭ-a spus gândurile. In satul eĭ ar fi aflat Regina dacă ţĕranca n'a observat *tutuitul* Regineĭ, dacă a admirat toate «toaletele parisiene» şi toate «*umerile goale.*» Dar aşa, din modestie şi delicateţe să facĭ nesimţire, eacă ceea ce mĕ forţează să cred că Suverana vroeşte cu orĭ-ce preţ să dovedească Europeĭ că noĭ nu avem simţul admiraţiuneĭ, chiar cu preţul d'a spune, la fite-ce cuvênt, un neadevĕr.

Este alt-ceva pe care M. S. nu 'l cunoaşte la ţĕraniĭ noştri. Este *indoeala* mult înţeleaptă, dar nicĭ de cum indiferenţa.

(1) *Bucarest*, p. 306.

www.dacoromanica.ro

Şi această îndoială filosofică ar fi făcut pe frumoasa moşneancă să răspunză Regineï cu acel adesea-oriï minunat : *poate* ! Ast-fel, dacă Carmen Sylva ar fi întrebat'o următoarele, ar fi avut treï răspunsurí de o filosofie adîncă :

— Nu e aşa că anul noŭ va fi cu spor şi cu veselie ?

— *Poate*, Măria Ta.

— Nu veḑi, din petrecerea noastră, că în Ţară va fi pace, linişte şi concordie ?

— *Poate*, Măria Ta.

— Nu ţi se pare că în Palat fericirea e deplină ?

— *Poate*, Măria Ta.

Nu ştim dacă Carmen Sylva nu ar fi luat şi această îndoială drept *nil admirari*, credem însă că i-ar fi fost foarte greŭ să înţeleagă acest *poate* al ţĕranuluí nostru, căcí Suverana nu ne cunoaşte şi n'a vroit să ne cunoască(1).

(1) Carmen Sylva pomeneşte în treacăt *(Bucarest*

www.dacoromanica.ro

VI.

In primele articole m'am oprit asupra moravurilor pe carí Carmen Sylva pretinde că le-a studiat în mijlocul poporuluĭ românesc. M'am ridicat în potriva afirmaţiunilor că Românií sunt cruḑí, criminalĭ, monştri însetaţí de sânge, al cărora ideal e pururea «vendetta», rĕzbunarea necurmată din generaţiune în generaţiune. Am refuzat d'a ne recunoasce în acel studiŭ de moravurĭ bestiale, şi nu am putut atribui asemenea visiunĭ imposibile de cât naturei torturate a creatoruluĭ lor. Am dovedit că Carmen Sylva nu ne cunoaşte, şi nicĭ avea înclinare să ne înţeleagă vre-o-dată, şi nicĭ, din nenoroc pentru noĭ, nu a fost animată de

---

p. 312) despre acest «*poate*», «*o fi*», al românuluĭ, dar pentru a dovedi încă o-dată că nu ne-a înţeles nicĭ limba, nicĭ firea noastră.

www.dacoromanica.ro

marea iubire a autorilor unuí popor, iubire care adesea-orĭ 'í face să presimţă ceea-ce nu aŭ studiat în de aproape.

In partea dreptăţeĭ noastre vine un document, nu de la noĭ, ci de la însăşĭ Carmen Sylva. Intr'un volum intitulat «*Carmen Sylva, Elisabeth Reine de Roumanie*»(1), scris cu autorisarea Suveraneí noastre, autoruluĭ i se pune la îndemână o serie întreagă de scrisorí intime, în parte scrisorí adresate de Regina mameĭ Sale Principesa de Wied.

Intr'una din aceste scrisorí, Carmen Sylva îşí face analisa sufletuluí, mărturisind că *imaginaţia Sa foarte rar îĭ-a procurat visiunĭ vesele şi că chiar din copilarie invenţiunile sale aveaŭ un caracter de intristare şi de oroare.* Fireşte că la

(1) *Carmen Sylva, Elisabeth Reine de Roumanie,* par *E. Sergy,* deuxième édition, 1891, Paris, librairie Fischbacher. Un volum de 283 pagine.

www.dacoromanica.ro

un asemenea document trebue să avem în vedere dacă el a fost scris la crisa vîrsteĭ, între 17—25 de anĭ aĭ artistuluĭ, când adesea-orĭ temperamentele poetice simt plăcerĭ extraordinare d'a se acusa şi d'a rĕsfrânge un moment al vieţeĭ asupra întregeĭ vieţĭ. Şi nu numaĭ vîrsta dar şi împrejurările în carĭ s'a produs un document trebuesc cunoscute, în trăsăturĭ generale cel puţin, pentru ca să hotăraştĭ cu temeiŭ despre valoarea documentului şi sinceritatea mărturisireĭ.

Ştim că tinereţea Regineĭ noastre a fost zbuciumată şi de multe-orĭ supusă la crude încercărĭ. Ast-fel o presintă doamna de *Stackelberg* în «*Aus Carmen Sylva's Leben*», şi tot ast-fel şi doamna *Mite Cremnitz*.

Scrisoarea Majestăţeĭ Sale nu e însă depe timpurile când veghia la căpătâiul scumpilor Sĕĭ bolnavĭ, la Baden, la Monrepos şi la Neuwied, nicĭ de pe timpul când

www.dacoromanica.ro

M. Sa căduse de oboseala vieţeĭ vertiginoase de la curtea de Petersburg, când însoţia pe Marea Ducesă de Rusia Elena, —scrisoarea M. Sale nu este nicĭ de pe la vîrsta când imaginaţia este nedisciplinată, — ci este scrisă la vîrsta când M. Sa era de 32 de anĭ şi era Doamna Românilor.

Scrisoarea poartă data de 13 Decemvrie 1875, şi este adresată augusteĭ sale mume, Principesa de Wied. Eacă partea interesantă a acestuĭ document :

«Acum isprăviĭ o nouă poveste ; coprinsul eĭ este melancolic. *Visiunile imaginaţieĭ mele rar sunt vesele. Chiar istoriile pe carĭ le inventam in copilăria mea, eraŭ dominate de un caracter. de oroare şi de tristeţă. Risul meŭ nu poate să fie de cât doar pe dinafară....*»(1).

In contra acestuĭ caracter de oroare m'am revoltat şi eŭ, căcĭ acest *caracter*

(1) E. Sergy, op. cit. p 159

www.dacoromanica.ro

de oroare ne-a falsificat atât de mult moravurile noastre în cât ne-a presentat străinilor ca pe un popor de sălbatici antropofagi, aşa cum în cel puţin patru continente ale pământului a încetat d'a mai exista. Acest *caracter de oroare* al imaginaţiei, Carmen Sylvei i-a născocit preoţi cari să intre călări în biserică, să ucidă şi să stropească cu sângele victimelor sfântul altar. Acest *caracter de oroare* al imaginaţiei augustei noastre Suverane a obligat'O să afirme că, pentru moravurile noastre, sunt admisibile fapte ca un ţăran să'şi tae opinci din spinarea vacilor vecinului şi ca o sororă să'şi ucidă pe fratele ei pentru amantul ei.

Carmen Sylva însăşi ne dă cea mai bună dovadă că perspectiva oribilă sub care ne presintă Europei este o mare şi revoltătoare nedreptate.

Al douilea document.—Carmen Sylva,

www.dacoromanica.ro

uitând entusiasmul cu care a fost primită în Ţară, când a călcat pentru prima-oară pe pământul României, uitând respectul şi iubirea ce Românii I-aŭ purtat 21 de aní, uitând eroismul cu care Românií s'aŭ bătut pentru Independenţa României, pentru Regalitate, pentru Dinastie, pentru Coroana de oţel a Regelui şi Coroana de aur a Reginei, afirmă lumeï că un popor maï fără entusiasm ca Românii nu există. A nu admira nimic, a nu se entusiasma de nimic, iacă sintesa sufletuluï poporuluï nostru, după ultima scriere a Reginei.

In contra uneï asemenea sentinţe am protestat din tot sufletul. Şi am dat dovedí că nu noï suntem indiferenţi, blazaţi, fără entusiasm, ci că Regina, într'un moment de surescitare nervoasă, cade în păcatul uneï aversiunï inesplicabile pentru noí carï am primit'o cu atâta entusiasm.

www.dacoromanica.ro

Dar Regina Elisabeta se însărcinează să desmintă afirmațiunile grave ale Carmen Sylvei. Regina Elisabeta constată că Românii la fite-ce ocasie se aprind de entusiasm, că poporul nostru este viŭ, exuberant de viață și de simțire, și e capabil de atâta căldura sufletească, în cât *pare beat de entusiasm*. Și asemenea constatări, le transmite cu mândrie, prin scrisorí intime, mumeí Sale, Principeseí de Wied. In adevĕr, eacă o parte dintr'o scrisoare din Aprilie 1871, provocată de voiajul Seŭ și al Regeluí la Iași :

«*Explosiile de veselie cu carĭ suntem intîmpinați sunt inimaginabile. Aclamațiunile se ridică din miĭ de pepturĭ*, și bubuitul tunurilor le respunde ca un echoŭ. *Poporul par'c'ar fi beat de entusiasm*» (1).

Cine are dreptate și cine spune nea-

(1) E. Sergy, op. cit. p. 130.

www.dacoromanica.ro

deverul, Regina Elisabeta în 1871 saŭ Carmen Sylva în 1892? Cine e sinceră, Aceea care vorbea veḑênd şi simţind, sau Aceea care pleacă din Ţară sub o impresie nedreaptă de înfrângere personală? Cine vorbeşte conform cu conştiinţa Sa, Aceea care se adresa mumei Sale, saŭ Aceea care se adresează străinilor, uitând ceea-ce a vĕḑut, a simţit şi a scris odinioară?

Şi să nu perdem din vedere că entusiasmul, beţia de entusiasm, pe care 'l constată Regina Elisabeta, nu era provocat de cât de un simplu voiaj al Regelui şi al Reginei.

VII.

Cultura şi educaţiunea noastră nu găsesc graţie înaintea Reginei, al căreia ideal este în trecutul omenireĭ. Carmen Sylva, crescută în vechiul castel de la Neuwied, înfluenţată de curtea din Berlin

www.dacoromanica.ro

şi mai ales de cea din Petersburg, nu poate privi cu linişte şi bucurie curentul cultural de care staŭ strâns legate sentimentele noastre democratice şi egalitare, precum şi sincera iubire a poporuluĭ românesc pentru libertăţile publice.

Suverana a auḑit povestindu-I-se câte ceva din epoca noastră de umilinţă, pe când în unele case marĭ şi în viaţa publică se introdusese despotismul oriental ; această epocă redeşteaptă în Carmen Sylva amintirea despotismuluĭ feudal din occident şi autocratismul rusesc, şi de aceea o regretă atât de mult în cât nu se poate opri d'a constata că la noĭ spiritul democratic este maĭ desvoltat de cât în orĭ-ce Republică. Şi, pentru a fi maĭ bine înţeleasă, se grăbeşte a adăoga că Românii *despreţuesc bunele maniere* (1) («faire fi des bonnes manières») şi «*se*

(1) *Bucarest*. p. 307.

www.dacoromanica.ro

acostează de sus», adică regula în relaţiunile lor este *impertinenţa.*

Aceste aprecieri pot bucura pe acele case carí aŭ avut onoarea d'a se deschide, ospitaliere şi respectuoase, pentru Majestatea Sa.

Noí ne cunoaştem şi oamenií iluştri aí Europeí ne cunosc; convingerile noastre şi impresiunile lor sunt de altă natură de cât acelea ale Suveraneí. Românií pot vedea în rîndurile Regineí o tristă lecţiune. Douĕ-zecí de aní eí aŭ fost la ordinile şi la capriţiile Suveraneí: nimic nu 'I-aŭ refuzat şi nimic nu 'I-aŭ observat. Când Regina trecea pe stradă, toate privirile se concentraŭ, cu iubire şi respect, asupra Eí; mulţimea toată îşí descoperea capul, iar M. Sa surîdea cu atâta gentileţă în cât nimení n'ar fi bănuit că acest surîs ascunde un vechiŭ şi tainic dispreţ. (1) Cât pentru aceia şi acelea carí

(1) *Pierre Loti*, afirmă că, în ceea-ce priveşte *su-*

www.dacoromanica.ro

înconjurau pe Suverană, iubirea lor începuse a căpăta caracterul uneĭ idolatriĭ.

Numaĭ douĭ oamenĭ aŭ îndrăsnit să 'I presinte respectuoasele lor observaţiunĭ. Poetul Eminescu şi bĕtrânul om de stat Mihail Kogălniceanu. Eminescu, dupĕ ce a tradus o novelă a Suveraneĭ, a spus, cu sinceritatea luĭ originală, că nu ar fi bine să o publice, iar Mihail Kogălniceanu, ascultând lectura pieseĭ «Meşterul Manole», a observat M. Sale că opera nu ţine seamă nicĭ de adeverul istoric, nicĭ de frumoasa legendă a poporuluĭ, şi de aceea ar fi bine ca să nu o represinte în România. Nu ştim întru cât Eminescu a avut dreptate, piesa însă, representată la Viena, cu tot sprijinul augusteĭ scriitoare şi cu toate condescendenţele Curţeĭ imperiale, a căḑut de la

risul Regineĭ, M. Sa 'i-a făcut urmĕtoarea mărturisire: «*A suride necontenit ca idolii face parte din rolul nostru*» (E. Sergy. p. 205).

www.dacoromanica.ro

prima representaţie. In opere de artă nu încape bune maniere. Chiar marele despot al Franţeí, Regele Soare, Ludovic al XIV, nu a fost scutit de observaţiuni drepte când şi-a citit versurile sale. Cerênd părerea luĭ Boileau, autorul artei poetice 'i-a rĕspuns: «Nimic nu este imposibil Maestăţei Voastre: aţi voit să faceţi versurí rele şi aţĭ isbutit pe deplin». Şi manierile la această curte ajunseseră a fi codificate, ear Boileau era pensionarul Regeluí Soare.

Ş'apoí M. Sa Regina nu s'a coborît în mijlocul poporuluí românesc, nu l'a studiat, nu l'a cunoscut, de ce dar îşí presintă poporul ca dispreţuitor de bunele maniere? Democraţí da, dar grosolanĭ nu.

Lotí, scriitorul favorit al Reginei, descriind impresiile pe carí i le-a lăsat primirea de la Sinaia, între altele povesteşte următoarea scenă: Carmen Sylva, înconjurată de domnişoarele de onoare, în ci-

www.dacoromanica.ro

tea, dupe textul german, în franţuzeşte, o operă nouă. La un nume de floare cuvêntul francez nu 'I vine în minte. M. S. se impacientează, începe să bată nervos din picior şi, arătând floarea, întreabă rĕstit pe una din domnişoare: spune'mĭ cuvêntul, la ce te gândeştĭ, *toantă* (bûche) ce eştĭ! (1)

Apoĭ când o Regină se esprimă astfel, în faţa unuĭ străin, credem că poporul Regineĭ are dreptul să'I zică: — «*Majestate, maĭ mult democratism şi maĭ puţine maniere de palat nu strică, nicĭ mie, nicĭ Majestăţeĭ Tale.*»

Dar nu manierile noastre supără pe Carmen Sylva ci democratismul nostru.

Majestatea Sa regretă avêntul nostru cultural. Şi regretul Sĕŭ este ast-fel formulat: «*Dar educaţiunea în străinătate ucide viaţa de familie; tineriĭ nu ştiŭ că*

(1) E. Sergy, p. 210.

www.dacoromanica.ro

spovedania (le confessional) *de mumă de la sfârşitul fie-căreĭ zile este de preferit Şcoaleĭ Centrale din Paris şi liceuluĭ Louis-le-Grand. Cu toate acestea toată lumea vrea să înveţe; orĭ-ce fată tînără, bogată saŭ săracă, voeşte să treacă bacalaureatul*»(1).

In privinţa aceasta Carmen Sylva împărtăşaşte nişte părerĭ cel puţin paradoxale. Şcolile noastre saŭ înmulţit şi dorim să avem cât de multe; şcolile noastre se desvoltă şi dorim să se desvolte cât de mult; dar pînă să ajungem aci firește că am fost nevoiţĭ să trimetem pe tinerĭĭ noştrĭĭ în Franţa şi în Germania; cât pentru unele şcolĭ şi studiĭ speciale vom trimete încă mult timp pe tinerĭ peste graniţă. Unde este cusurul acesteĭ direcţiunĭ? Sunt jertfe pe carĭ toate popoarele le-aŭ făcut pentru redeşteptarea lor faţă de popoarele

(1) *Bucarest*, p. 307.

www.dacoromanica.ro

înaintate în cultură. Germania, în secolul al 17-lea şi mult din al 18-lea, se adăpa esclusiv la cultura franceză, pînă când geniul german a prins aripi şi a început să plutească cu propriile sale puteri. Abia de la Klopstock, Lessing, Schiller şi Gœthe, literatura germană s'a scăpat de influenţa şcoalei franceze. Aceasta nu va să zică că cultura franceză nu a contribuit la desvoltarea Germaniei. Un popor cu viaţă intensă mai întâiŭ dobândeşte cultura cu preţul a multor jertfe şi apoi se scutură de defectele acestei culturi. Franţa chiar şi astă-zi îşi trimite în Italia pe cei mai distinşi tineri în arţile plastice, şi să ne aducem aminte că a fost un timp când toate popoarele mari de astă-zi s'aŭ adăpat de la arta şi ştiinţa Italiei, şi nimeni nu a susţinut că splendoarea renaşterei italieneşti a fost vătămătoare lumei.

www.dacoromanica.ro

Dacă Românii, înainte de Carmen Sylva şi în urma ridicărei Sale pe tronul Românieĭ, s'ar fi mulţumit cu spovedaniile mamelor lor din fie-ce zi, în loc de a absorbi lumina ilustrelor cursuri din Franţa şi Germania, am fi fost astă-zi ca şi la 1500, iar marea generaţiune de la 1848 nu ar fi izbutit să ridice la gurile Dunărei un popor cu drept de viaţă şi vrednic de onoarea pe care i-o refuză Carmen Sylva dar pe care i-o acordă Europa întreagă.

Aviditatea noastră de cultură europenească ne-a reînviat şi ne-a făcut să străbatem în 50 de ani o distanţă colosală: astă-zi distanţa care ne dăspărţea de lumea civilisată nu mai există, iar credinţa Reginei Elisabeta că «*numaĭ ceĭ din Asia se cred la noĭ ca în occident*» (1) nu este de cât una din mul-

(1) *Bucarest*, p. 319.

www.dacoromanica.ro

tele ofense pe cari ni le aduce cu atâta graţiositate şi profusiune.

Carmen Sylva nu poate erta Românilor că «*toată lumea voeşte să înveţe*» (1) şi mai ales nu înţelege mania că chiar domnişoarele noastre, *bogate şi sărace*, *să treacă bacalaureatul!*

In adevĕr, suntem un popor extraordinar: «*indiferent*», «*blazat din naştere*», cu «*nil admirari în sângele nostru*», «*fără entusiasm*», şi cu toate aceste setea de cultură în noi este atât de nemărginită în cât pînă şi fetele noastre, *chiar şi cele sărace*, trec bacalaureatul şi se înscriŭ la universităţile din Ţară şi din străinătate. Şi fetele învaţă şi învaţă bine, şi cu o facilitate uimitoare. Aşa e poporul nostru. Moşnencile în Palat par ele regine, iar fetele noastre studiează liceele şi trec examenele de bacalaureat în

(1) *Bucarest* p. 307.

www.dacoromanica.ro

loc d'a urma direcţiunea pe care Regina ar fi vroit să o dea în cultură, în maniere şi în confesionale, direcţiune probabil introdusă în castelul Peleş şi în palatul din Bucureşti.

VIII

Biserica nu e cruţată, şi este ast-fel presentată lumeĭ civilisate în cât se completează tabloul de moravurĭ din «Vengeance.» «*Fie-care biserică*, afirmă Regina, 'şĭ are legenda eĭ şi *darurile particulare pentru isbândirea a oare-carĭ dorinţe.* De la o biserică *se obţine măritişul ficeĭ sale*, de la alta, *moartea duşmanuluĭ sĕŭ*, de la o a treia *sfărîmarea caseĭ vecinuluĭ.....*,» (1) Eacă religia şi biserica noastră, dupe Carmen Sylva. Aci nu avem a face cu vre-o tristă escepţie, ci, în regulă generală, templele noastre

(1) *Bucarest*, p. 310.

www.dacoromanica.ro

sunt niște oficine de rele și de rĕŭ-făcetorĭ, preoțiĭ niște miserabilĭ servitorĭ aĭ patimelor celor maĭ urîte, și turma credincioșilor o masă de bigoțĭ al cărora Dumneḑeŭ se introduce în casele oamenilor ca teleleică, ca depravator și ca asasin extraordinar, ale căruia crime nu sunt preveḑute în condica penală nicĭ în canoanele bisericeĭ.

Vor fi existând unii preoți carĭ își escrochează sfânta lor misiune, vor fi existând capete de bigoțĭ carĭ să se coboare cu prostia așa de jos încât să creaḑă că Dumneḑeul lor nu are altă treabă de cât să le asculte patimele uricioase, dar, de asemenea escepțiuni, ce popor este scutit? La popoare cu o civilisațiune vechiă se găsesc preoțĭ și biserici carĭ patronează și espluatează ape limpeḑĭ de isvoare, afirmând că aceste ape, prin sfinținia lor, întăresc picioarele damblagiilor, aprind lumina o-

www.dacoromanica.ro

chilor stinşi, daŭ glas şi cuvênt afonilor şi muţilor, şi vindică răní pe carĭ argintul viŭ nu le-a putut învinge. Şi la asemenea ape zecimí de miĭ de bolnavĭ catolicĭ se tîrăsc, la anumite sĕrbătorí, convinşí fiind că Dumneḑeŭ a deschis cel mai vestit stabiliment de sănătate. Şi câţi italienĭ nu vor fi creḑênd încă că Papa poate absolvi crimele trecute, presente şi viitoare? Ei bine, care scriitor francez şi italian ar descri, în aşa mod, asemenea escepţiuní, de un bigotism umilitor, în cât să proiecteze prostia unora asupra poporuluí francez şi italian?

La noí s'a auḑit doar de o singură biserică care esploatează patimele puţinelor noastre bigoate, şi toată opinia publică s'a revoltat şi a denunţat'o Mitropolieí, pentru ca să iea mesurile cuvenite contra acelor preoţĭ vinovaţi. Poporul nostru nu este şi nu a fost nicí

www.dacoromanica.ro

o-dată bigot, şi nu vorbim numaĭ de stratele culte ci şi de ţĕranĭ. Ţĕranii românii nu cred în miracole şi nicĭ nu 'şĭ perd timpul ca să se roage luĭ Dumneḑeŭ pentru a'ĭ rĕzbuna. Pururea am fost un popor tolerant, şi concepţiunea Dumneḑeireĭ la noĭ s'a resumat în clemenţa şi bunătatea eĭ nemărginită. Avem şi noĭ bigoţiĭ noştri, dar de sigur că numĕrul lor este atât de mic încât este întrecut de numĕrul detractorilor noştri.

Carmen Sylva este însă consecinte: face din biserica şi din sentimentele noastre religioase ceea-ce a făcut din entusiasmul şi din idealul nostru.

Cu toate acestea, Carmen Sylva, constată un progres extraordinar în România. Doamnele noastre aŭ început să meargă pe jos, aŭ învĕţat să se îmbrace europeneşte, aŭ început să citească şi să vorbească limba franceză; numĕrul scoalelor este imens; clădirile marĭ,

www.dacoromanica.ro

palatele, aŭ apărut în România; se zidesc, în mediă, în capitală câte 1000 de case pe an; o reţea deasă de drumurí de fer strĕbate Ţara în crucişĭ şi în curmezişĭ; armata astă-zĭ este numeroasă, instruită, echipată şi organisată europeneşte; nivelul cultural ne aproprie de occident; în capitală se discută problemele ştiinţifice, artistice, literare, politice şi sociale, ca şi cum am fi noĭ Parisul Europeĭ. Dar dacă se milostiveşte, Carmen Sylva, ca să ne presinte ast-fel în 1892, causa nu e alta de cât ca să afirme Europeĭ că toate aceste minuní de transformare nu sunt datorite de cât *numaĭ şi numaĭ* Suveranilor noştri. «*Noĭ suntem*, scrie Carmen Sylva, *nişte Suverani foarte extraordinarĭ pentru că am voit să săvîrşim în douĕ-zecĭ şi cincĭ de anĭ ceea-ce alţiĭ nu aŭ realizat de cât în maĭ multe secole.*» (1)

(1) *Bucarest*, p. 319.

www.dacoromanica.ro

In adever, Suveranii cari ar opera minunile de desvoltare şi civilisaţiune, pe cari le constată Regina noastră, într'un popor trist, blazat, indiferent, fără entusiasm şi cu simţul de admiraţiune cu desĕvîrşire distrus, trebue să fie nişte Suverani mai mult de cât extraordinari. Şi când altor popoare geniale, cu atâţia mari Suverani, le-aŭ trebuit mai multe secole pentru a ajunge unde am ajuns noi, un popor nemernic, în 25 de ani, fatal eştĭ nevoit să creḑí că Suveranii noştri aŭ fost Dumneḑei, iară nu oameni, cu minte omenească! Aci nu încape concepţiune şi execuţiune de geniu, ci trebue să fi operat o baghetă magică, sub mişcările căreia poporul automat s'a îndoit, s'a contorsionat, s'a îndemonisat şi s'a încins de o aureolă luminoasă de care nu are conştiinţă. Şi acest popor, blazat şi fără ideal, se află în tortura transformismuluĭ pe care Suveranii i'l administreaza de 25 ani;

www.dacoromanica.ro

şi acest popor execută ordine divine pe carí nu le înţelege, merge înainte pe calea uneĭ splendorĭ pe care nu o vede, se ridică la înălţimea uneí civilisaţiunĭ pe care nu o admiră, pluteşte în sferí senine cu aripĭ artificiale, aripĭ mişcate de un mecanism misterios şi independent de voinţa luí ; într'un cuvênt, poporul românesc a fost aruncat într'o maşină supraumană şi, dupe 25 de anĭ de incubaţiune, este scos în faţa lumeĭ cu aspectul celor-l'alte popoare, cu şcolĭ, cu drumurí de fer, cu industriĭ, cu arte, cu armată, cu fortificaţiĭ, cu cărţĭ, cu imprimeriĭ, cu partide politice, cu savanţí, cu literaţí, cu independenţă, cu oamenĭ de Stat, cu regim parlamentar, cu Constituţiune, cu legí, cu dinastie şi cu Coroană regală.

In douĕ-zecĭ şi cincí de anĭ noí am ajuns ceea ce suntem, şi am ajuns fără ştiinţa, fără munca, fără voinţa şi con-

www.dacoromanica.ro

ştiinţa noastră. Nouĕ nu ne datorim nimic; inteligenţa Românilor nu are nicĭ un rol; mişcările noastre naţionale aŭ fost nişte vise; trecutul nostru, basm; originea noastră, nimic; marea generaţiune care a luptat pentru Unire, putea să nu existe; oamenii noştri de stat aŭ fost nişte păpuşi; profesorii şi patrioţii noştri, nişte jucării; erosimul nostru de peste Dunăre, o măcelărie ordinară, un abatoriŭ de Români la Plevna; toate acestea puteaŭ fi saŭ nu, a fost destul doui Suverani pentru ca să facă, în 25 de ani, dintr'un popor nemernic, ceea-ce alţi Suverani cu popoare geniale abia aŭ izbutit în mai multe secole !

O asemenea minune istorică este, de sigur, un fenomen pe care istoricii, de la Erodot pînă la Mommsen, nu l'aŭ putut constata.

Pînă acum se ştia de unele popoare carĭ aŭ întemeiat dinastii, dar nu se ştia

www.dacoromanica.ro

de popoare create, în 25 de aní, de douĭ Suveranĭ.

IX.

Singurul lucru pe care 'l admiră, fără nicĭ o reservă, e pământul *negru şi gras* al Românieĭ. Şi atât de mult Ii place pământul Patrieĭ în cât petele pe care I le făcea noroiul de pe drumurile marĭ Îi provocaŭ adevĕrate plăcerĭ, căcĭ eraŭ nişte pete *grase*. (1) In noĭ dar nu a vĕḑut nimic; afară de bogăţia pământuluí, afară de frumuseţea şi de valoarea codrilor, restul o turmă de espluatat, pe care să o laudí şi să o maltrateză dupe împrejurărí, căreia să'í surîḑí când te afli în mijlocul eĭ şi să o batjocoreşti când eştĭ departe de ea.

Şi asemenea sentimente, Carmen Sylva, le presupune că le-ar fi avênd şi Regele

(1) *Bucarest*, p. 304.

www.dacoromanica.ro

Carol. Primul moment al Regelui nostru, moment suprem şi decisiv, atuncĭ când Prinţul de Hohenzollern se hotăraşte să primească Coroana luĭ Ştefan cel Mare şi a luĭ Mihaiŭ Bravul, este atât de trivializit, sub condeiul Regineĭ Elisabeta, încât apare ca un calcul de fabricant, de întreprinzĕtor, de comerciant, fără alt ideal de cât acela d'a funda, între Dunăre şi Carpaţĭ, un centru de espluatare şi de foloase materiale. Să ascultăm pe Carmen Sylva cam ce motiv hotăraşte pe Regele Carol ca să primească a fi Suveranul României: «*Când tînĕruluĭ Prinţ de Hohenzollern i se oferi Coroana acesteĭ Ţĕrĭ, a căreia existenţă chiar aproape o ignora, deschise un atlas, luă un creion, şi vĕzînd că linia trasa de la Londra la Bombay, trecea prin Principatul care 'l chiema ca Suveran, primi Coroana, zicîn l: această Ţară e de viitor.*» (1)

(1) *Bucarest*, p. 320.

www.dacoromanica.ro

Pînă şi de existenţa noastră şi a Ţereĭ se îndoia Prinţul de Hohenzollern ; fără să deschidă atlasul n'ar fi ştiut că există România. Şi numaĭ linia comercială dintre Londra şi Bombay Il hotăraşte să primească Coroana. Este, în acest motiv, o afacere de negustoriă care nu onorează nicĭ pe Prinţ nicĭ pe poporul care 'ĭ oferi tronul Voevoḑilor sĕĭ. Un negustor de cărnurĭ sărate n'ar fi făcut alt-fel : şi el ar fi deschis un atlas, şi el ar fi căutat artera exportuluĭ, şi el s'ar fi îngrijit ast-fel de firma, de viitorul sĕŭ şi de centrul de operaţiunĭ în care s'ar fi hotărît să 'şĭ fixeze viaţa şi norocul ; un asemenea negustor mare nu s'ar fi gândit de loc la onoare, la mărire şi la gloriă ; coarda unei înalte misiunĭ n'ar fi sunat în el, căcĭ în inimele întreprinḑetoruluĭ nu are ce căuta o astfel de coardă. Bancherĭĭ marĭ aĭ globuluĭ nu aŭ patrie, patria lor este acolo unde 'şĭ pot fixa maĭ cu succes centrul

www.dacoromanica.ro

operaţiunilor, şi patria unora pluteşte pe oceane, oraşele lor fiind vapoarele şi corăbiile, satele lor fiind şalupele şi yachturile.

Ubi bene ibi patria, adică *unde te procopseşti acolo e patria ta*, iacă motivul care, după Carmen Sylva, a hotărît pe Regele Carol să vie în România. Pământul negru şi gras, poziţia comercială a Ţĕreĭ, isvoarele eĭ virgine de bogăţie naturală, aŭ făcut pe un Hohenzollern să se lepede de patria sa, şi să adopteze o altă patrie necunoscută ; e un fel de căsătorie ignobilă a unuĭ nobil scăpătat cu o femee obscură dar milionară ; în rîndurile Regineĭ par'că vedem constatările luĭ Drumont : un descendinte din cruciaţĭ aliindu-se cu fiica celuĭ maĭ oribil cămătar ovreiŭ.

Poporul românesc nicĭ o-dată nu a primit o ofensă maĭ gravă de cât aceea

www.dacoromanica.ro

pe care 'i-o trimete Regina din străinătate ; nici o-dată generositatea şi iubirea nu aŭ fost rĕsplătite cu o ingratitudine maĭ neesplicabilă.

Carmen Sylva, într'o poesie a Sa *Landesmutter, Muma Patrieĭ*, vorbeşte astfel despre datoria uneĭ Regine :— «*Tu, intru nimic nu maĭ eştĭ a ta.— Tu eştĭ a intregului Popor.— Patimile tale trebue să amuţească.— Tu ducĭ după tine milioane de suflete. — Bogaţĭ şi sĕracĭ, bunĭ şi rĕĭ, — de viţă nobilă saŭ născuţĭ in noroiŭ.— Toţĭ sunt aĭ tĕĭ, iartă şi salveazĕ*;— *spală rănile, rugina şi pulberea. — Lasă bunătatea ta, ca un isvor cald,— să isvorască din adîncul inimeĭ tale, — fără sfârşit, in valurĭ continuĭ. — Şi întăreşte poporul tĕŭ cu braţul şi cu glasul.*»

In adevĕr, acestea sunt datoriile uneĭ Regine ; aşa trebue să se poarte *muma Patrieĭ*; ast-fel s'aŭ purtat Doamnele

www.dacoromanica.ro

noastre cele bune, cărora istoria le păstrează numele şi imaginile lor înconjurate într'un nimb de lumină şi de gloriă fără de sfârşit. Pînă la Carmen Sylva noi nu am avut mume ale Patrieĭ carĭ, după ce aŭ trecut graniţa, să ne descrie lumeĭ ca pe un popor netrebnic, indiferent, nesimţitor, blazat din naştere şi fără simţul admiraţiuneĭ.

Da, milioane de suflete credeaŭ că Carmen Sylva este *muma Patrieĭ*, *Landesmutter*. Şi în loc ca Regina să fie a noastră, să ne mângâe la durere, Ea înfige cuţitul adînc în tot ce avem noĭ maĭ sfânt, călcând nu numaĭ peste amorul nostru propriŭ, dar şi peste datoria d'a respecta adevĕrul, datorie care se impune orĭ-căruĭ om civilizat.

Care să fie causa a acesteĭ urĭ inesplicabile? Nu ştim nimic positiv; nu voim să afirmăm nimic. Cel maĭ noŭ biograf al Regineĭ, *Sergy*, vorbind de

www.dacoromanica.ro

ultimile evenimente din Ţară, spune că solemnitatea care a avut loc cu ocasia alegereĭ Prinţuluĭ Ferdinand ca moştenitor presumptiv al Coroaneĭ Romînieĭ, a deschis în inima Suveraneĭ noastre *«rana secretă a vieţeĭ Sale, amărăciunea uneĭ legitime ambiţiunĭ înşelate»* (1). Şi tot în acest biograf sunt reproduse, dintr'o scrisoare a Regineĭ, cuvintele pe care marele Ion Brătianu, I le-a adresat cu această ocasiune.

Când am întins mâna luĭ Ion Brătianu mi-a zis, scrie Regina : *«Être brave dans un moment d'enthousiasme, c'est beau, mais être brave à froid, c'est de l'héroïsme»* (2).

Regina a primit această solemnitate cu *răceală* şi cu *amărăciune*. Alt-fel ar fi dorit ca să se reguleze succesiunea la

(1) E. Sergy, op. cit. p. 199.

(2) E. Sergy, op. cit. p. 198.

www.dacoromanica.ro

Coroană. De aceea alegerea Prinţuluĭ Ferdinand de Hohenzollern a deschis «*rana secretă a vieţeĭ Sale*», a ambiţiuneĭ Sale.

Dar, orĭ cât de adîncă ar fi această rană, daca Regina n'a avut moştenitorĭ, noĭ suntem de vină? Şi iarăşĭ Regina ştia că Poporul românesc, când a ales pe Carol I, a înţeles să întemeeze o dinastie Hohenzollern iar nu alta, dupe eventualele rănĭ şi ambiţiunĭ ale Elisabeteĭ de Wied.

Inainte d'a termina, câte-va cuvinte pentru uniĭ linguşitorĭ trivialĭ şi desonoranţĭ aĭ Tronuluĭ. Presa, aproape întregimea eĭ, ne-a aprobat în răspunsul pe care, din respect pentru poporul românesc, trebuia să 'l dăm ofenselor ce ne aduce Carmen Sylva. *Timpul*, organul ministruluĭ de externe, dupĕ un articol necuviincios, a trebuit să tacă;

www.dacoromanica.ro

în fine *Bucuresci*, organul primuluí ministru, acum câte-va zile, într'un articol, şi maĭ necuviincios, se încearcă să atenueze efectul dreptelor noastre observaţiunĭ. Şi un organ şi cel-l-alt se întreabă ce-a devenit *dinasticismul* nostru.

Noí înţelegem ca Dinastia să fie a Patrieĭ iar nu Patria a Dinastieĭ; noĭ punem maĭ presus de orĭ-ce mărirea, demnitatea şi drepturile poporuluĭ român. Noí nu putem remânea indiferenţĭ la atacurile ce se aduc Naţiuneĭ, şi cu atât suntem maĭ revolataţí cu cât atacurile vin maĭ de sus. E o datorie pe care oamenii fără ideal maĭ înalt nu o pot înţelege; în orĭ-ce caz e o datorie la care linguşitoriĭ nedemní nu se pot înălţa nicĭ-o-dată.

Şi apoí cine vorbeşte de dinasticism?

Noĭ nu am complotat contra Regeluĭ pentru că nu isbuteam în alegerĭ libere; noĭ nu am spus Regeluĭ «să se plece saŭ să

www.dacoromanica.ro

plece» pentru că nu ne susținea în opoziție; noĭ nu am strigat la întruniri publice «un om maĭ puțin și România va fi liberă»; noĭ nu am revoltat stradele contra Dinastieĭ și a Parlamentuluĭ; noĭ nu am spus că Regele este un expluatator ordinar; noĭ nu am pătruns în viața intimă și privată a Regeluĭ; noĭ nu am bătut cu pumniĭ în ușile palatuluĭ și nicĭ nu am spart geamurile palatuluĭ; noĭ nu am pus oameni carĭ, din fața palatuluĭ, să tragă cu glonțul; noĭ nu am presentat pe Rege ca pe un avar sordid care 'șĭ întoarce chipul pe dos și 'șĭ cârpește pantaloniĭ; noĭ nu am strigat că Regele a furat Țĕreĭ cele maĭ bogate domeniĭ ale Statuluĭ. Și tocmaĭ aceia, carĭ aŭ făcut și aŭ zis toate acestea, ne acuză de antidinasticism? O asemenea conduită și un asemenea limbaj e de natură de a desgusta și Națiunea și pe Rege de aceia cari nicĭ o-dată

www.dacoromanica.ro

nu aŭ respectat nicĭ persoana Suveranuluĭ nicĭ suveranitatea Naţiuneĭ.

Ne-am împlinit o sfîntă datorie spunênd Regeluĭ acum un an că *a eşit din Constituţiune şi Regineĭ astă-zĭ că a eşit din Naţiune.*

www.dacoromanica.ro

TABLA DE MATERIĬ

	Pagina
Prefața	I
Carmen Sylva, Neagoe Basarab și Meșterul Manole	1
Carmen Sylva și Românii	35

www.dacoromanica.ro

Prețul 1 leŭ.

www.dacoromanica.ro